

Hind 30 senti.

SÕDUR

XI aastaküik

Latvija suurvapp

Nr. 9/10

Saupäeval, 9. märtsil

1929

Uued raamatud

<i>D. Buxhoevden: Sõjagaas</i>	Hind Kr.	3.50
Garnisoni määrustik	” ”	— .75
<i>O. Jalajas: Eesti iseseisvuse tek-</i> <i>kimine ja areng</i>	” ”	1.70
Kaitseväe spordikalender	” ”	— .50
Side-eeskiri II osa	” ”	— .85

Müügil „Sõduri“ talituses, Uus t. 10, Tallinn.

Ilmus trükist kindralstaabi VI osakonna väljaandel

Perspektiiv-visand

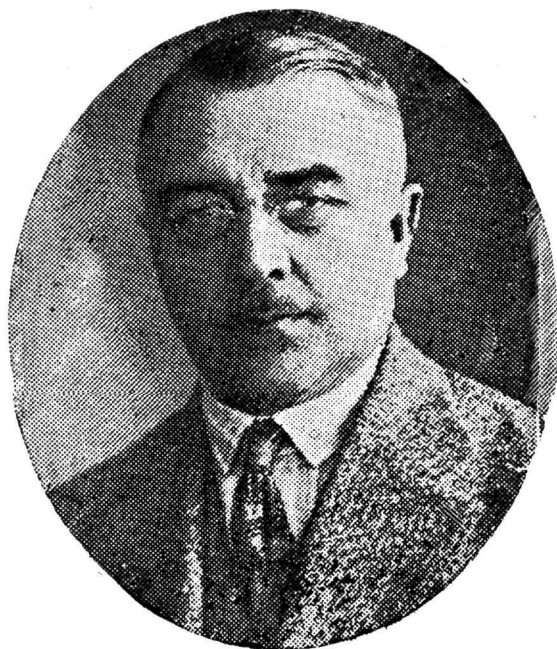
kokkuseadnud leitnant N. RIIBERG

Hind 50 senti.

Raamat on tarvilik käsiraamat kaitseväelastele kui ka kooliõpilastele.

Müügil „Sõduri“ talituses, Uus tän. nr. 10, Tallinn.

Läti sõjainistri ja sõjaväe juhtivate jõudude külaskäik Eestisse.

A. Ozols
Läti sõjainister.

26. veebruaril hommikuse Riia kiirrongiga saabusid Tallinna Läti sõjainister A. Ozols, Läti armee juhataja kindral Penikis, kindralstaabi ülem kindral Kalejs, sõjainistri adjutandi kapten Mednits'i saatel. Kõrgetele külalistele oli meie kaitseväge poolt sideohvitser Valka vastu sõitnud, kes külalisi teel juba informeeris meie kaitseväge tutvunemise kava üksikasjadega nende garnisonide suhtes, mille vaatamiseks Läti armee esindajad olid soovi avaldanud.

Balti jaamas võtsid vastu külalisi sõjainister M. Juhkam, sõjainistri abi kindral Lill, kindralstaabi ülem kindral Tõrvand, kõik Tallinna garnisoni kindralid ja väeosaülemad.

Läti sõjainistrit oli jaamas tervitamas ka Läti saadik Seskis ja Läti sõjaväe esindaja kol.-leitn. Schihds.

Jaamast välja astudes sattusid külalised ja nende saatjad päevapiltnikkude risttule alla, kes neid mitmelt poolt oma aparaatidega piirasid. Külalised peatusid „Kommerts“ võorastemajas. Võorastemaja uksele seisid Läti sõjainistri auks määratud auvahtkonnast välja pandud kaks tunnimeest paljaste mõõkadega.

Läti sõjainister ühes saatjatega tegi esimese visiidi Läti saadikule, siis meie sõjainistrile. Sõjainisteeriumist sõitsid külalised Toompeale, tutvusid riigikogu ruumidega, tegid visiidi riigivaneemale ja välisministrile.

Sellele järgnes meie sõjainistri ja kindralstaabi ülema vastuviit Läti sõjainistrile „Kommerts“ võorastemajas, kust koos sõideti sõjaväe surnuaiale. Surnuaiale oli Tallinna garnisoni ülema poolt spaleerid välja pandud. Lühidalt öeldud soojade sõnadega aetas Läti sõjainister Läti armee nimel E. Vabadussõjas langenud kangelastele pärja. Surnuaialt sõideti einetama ohvitseride keskkogu kasiinosse. Peale einet mindi Tondile Sõjaväe Ühendatud Õppeasutisi vaatama. Tugeva külma peale vaatamata oli õppeasutiste ülem Läti sõjainistri auks üles rivistanud aukompanii muusikaga. Külalisi vastuvõtmas olid Õppeasutiste vanemad juhid. Et õppeasutistes kestsid parajasti rivitunnid, oli külalistel võimalus jälgida kadettide ja aspirantide õppusi väljas. Rühm kadette drillis parajasti suuskadel riviõppust. Võimlas harjutasid väeosadest hiljuti kohale jõudnud üleajateenijad-allohvitserid, keda siin valmistatakse ette kehalise kasvatuses instruktoreteks. Väljavalitud tugeva kehaehitusega allohvitserid jätsid tüseda mulje. Vaadati pealt

Läti sõjainistri ja sõjaväe juhtivate jõudude külaskäik Eestisse.

Esiplaanil (vasakult paremale): Kindral J. Tõrvand, Läti saadik hra Seskis, Läti armee juhataja kindral Penikis, kindral J. Unt, Läti sõjainister hra Ozols, Läti armee juhataja staabi ülem kindral Kalejs, sõjainister hra M. Juhkam, kindral P. Lill.

veel kadettide kompanii riviõppust ja ühe grupi harjutust gaasimaskides ja gaasi-kindlais ülikondades.

Allohvitseride koolis vaadeldi ühte laskeasjanduse tundi ruumikas laskesaalis, kus õpilased gruppidesse jaotatult instruktorite juhatusel täitsid väga mitmesuguseid harjutusi laskeasjanduse alal; sideklassis viibiti kõrgema sõjakooli õpilaste harjutustunnil.

Ruumidest vaadati kadettide kasiinot, kadettide eluruume, söögisaali, allohvitseride eluruume, kõrgema sõjakooli ruume, õppeklasse ja auditooriumi. Sellele järgnes kohvi ohvitseride kasiinos, kus külalistega lõbusalt juttu vesteti.

Õhtul andis meie sõjainister Läti sõjainistri auks dinee ohvitseride keskkogu kasiinos, millest osa võttis Läti saadik J. Seskis, välisministri abi A. Schmidt, rida vanemaid sõjaväelasi sõjainistee-

riumist, garnisoni kõrgemaid ohvitseride ja väeosajärgemaid.

Pidulauas pööras sõjainister M. Juhkam külaliste poole järgmise kõnega:

„Väga lugupeetud külalised, härrad ministrid, härrad kindralid! Saatus, mis on määranud Läti ja Eesti naabriteks, on neile määranud peale pikemaid katsumisi ka ühesuguse tee vabadusele ja õnnele. Aga meie ei ole mitte ainult head naabrid, vaid ka liitlased. Meie liit ei ole vana, samuti nagu on noored meie riigidki. Aga juba selle võrdlemisi lühikese aja jooksul on vastastikune sõprus järjest süvenenud. Selle paremaks tõenduseks on ka, minu härrad, Teie praegune külaskäik siia. Arvan, et kui

Latvi ja Eesti rahvastel puuduks praegune soe sõprus — oleksid mõlemad märksa vaesemad.

Kindral Penikis
Läti Armee juhataja.

Kindral Kalejs
Läti Armee staabiülem.

Teid täna, härrad ministrid, härrad kindralid, vastu võttes, on mul vaevalt tarvis veel alla kriipsutada, et Eesti sõjavägi on selle külaskäigu üle üliõnnelik.

Ma tõstan klaasi Latviya õitsenguks, Latviya ja Eesti õitse sõpruse ja liidu püsivuseks, Teie vapra ja kuulsa sõjaväe eduks ning arenguks ja, minu härrad, Teie isiklikeks terviseks.“

Läti külaliste saabumine Tallinna 26. III 1929.

Läti sõjaminister ütles oma vastukõnes:

„Teie, härra minister, arvasite heaks tähelepanu juhtida meie rahvaste ajaloole. Ma tahaks öelda, et ajalugu on võti, mille abil avaneb uks teele, mis viib Eesti kui ka Läti rahva võimsusele, heledale tulevikule ja õnnele. Eesti ja Läti sammuvad seda teed pidi käsikäes. Kui keegi tahab takistusi heita sellele teele, siis pidagu ta meeles, et see on asjatu töö. Parem tunnistus selleks on Eesti riigi 11. aastapäev, kus Riias pidupäeval korraldatud kontserdile ei ilmunud üksnes Eesti ja Läti rahva esitajad, vaid rahvas ise. Siin helises ühise töö akkord. Meie koostöö on mitmekesine, kuid meie armeele on selles määratud suur osa. Armeed löid meie riigid, käies see juures käsikäes. Kuid ka varem, kui Eesti ja Läti ei olnud veel poliitiliselt iseseisvad, on Eesti ja Läti rahvas ühise vaenlase vastu seisnud kõrvuti. Ei kahtle, et kui saatus veel annab sarnaseid läbielamisi, mõlemad armeed endiselt jäävad truuks ajaloolistele tõekspidamistele. Tõstan oma klaasi Eesti rahva ja Eesti armee terviseks.“

Sõbralik jutuaamine meie ja Läti kaitsevõimude juhtide vahel kestis kuni keskööni.

27. veebruaril sõitsid Läti külalised Tallinnast autodega jääd mööda Aegna saarele ja sealt tagasisõidul tutvusid lennukiga Lasnamäel. Samal päeval pärast lõunat käidi vaatamas autotankide, side ja jalaväe väeosi, kus tutvuneti väeosade ruumidega, töökodadega, tehnilise sisseseadega jne. Külalisi huvitas ka meie uus sõjaväe haigemaja, mille ruumid ja tehniline sissesead üksikasjaliselt läbi vaadati.

Peale Tallinna garnisoni väeosadega tutvunemist tegid külalised visiidi kindral Laidonerile. Õhtul oli külaliste auks dinee Läti saadiku juures, millest meie sõja- ja välisminister ühes mõne kõrgema sõjaväelasega osa võtsid. Öösi sõitsid külalised meie sõjainistri, kindralstaabi ülema ja kolme ohvitseri saatel Narva.

Narva jaamas võtsid külalisi vastu 1. diviisi ülem kindral Tõnisson ühes garnisoni vanemate ohvitseridega ja Narva linnapea. Külalised käisid läbi kõik garnisonis asuvad väeosad, vaadati sõdurite eluruume, söögisaale, kööke ja ladusid.

Peaegu kõigis väeosades proovisid külalised meie sõduritele valmistatavat lõunat. Narva linnapea palus külalisi raekotta, kus tutvustas neid ajaloolise raekojaga. Linna arhivaarius andis seletusi külalistele linna arhiivkogude ja raekoja lagesid ja seinu kaunistavate ajalooliste piltide üle. Pärast raekoja vaatamist palus linnapea külalisi linna muuseumi, kus hra J. Sõster muuseumi kogude üle külalistele seletusi andis. Narva linna muuseum on provintsi muuseumide seas üks rikkaimaid ja pakkus külalistele mõndagi vaatamisvääriust. Käidi vaatamas ka Peetri muuseumi, tutvuneti linna üldvaatega ja Narva kosega. Garnisoni ja linna vaatamisele järgnes eine ohvitseride kasiinos, kus külalisi tervitas 1. diviisi ülem kindral Tõnisson. Kasiinost lahkusid külalised koos saatjatega jaama, et erarongil sõita Rakverre. Kaasa sõitis ka 1. diviisi ülem.

Rakvere jaamas võtsid külalisi vastu garnisoni ülem ühes vanemohvitseridega, linnapea, maavalitsuse esimees ja politsei prefekt. Rakvere vaatamiseks oli jäänud vähe aega. Külalised käisid läbi garnisonis asuvate väeosade eluruumid, tallid ja laod. Tutvunemine kestis kuni videvikuni. Jatkati sõitu erarongiga Tapale.

Tapale jõudsid külalised pimedas. Garnisoni ülem võttis Läti sõjainistri vastu auku kompaniiga. Kasarmud olid külaliste auks ehitatud ilutuledega. Hilise aja tõttu vaadati kiires korras sõdurite eluruume, viibiti söögisaalis sõdurite õhtusöögil, vaadeldi kööki, kus automaatselt sisseseatud elektrijõuga töötav leivalõikus, vorstitegemine, lihamasindamine, kartulikoormine ja nõude pesemine. Külalistele näidati ka väeosa enda konstrueeritud veekattel, mis ühel ja samal ajal keedab kohvi ja teed ja hoiab selle sooja 24 tunni vältel. See võimaldab väeosale ühe korraga terveks päevaks valmis keeta tee ja kohvi, hoides kokku seega märksa küttekulusid. Garnisoni vaatlemisele järgnes õhtusöök ohvitseride kasiinos, mis lõbusas jutuaamises hoogsalt möödus. Oli juba kesköö läbi, kui külalised saatjatega rongile asusid, et jatkata sõitu Tartu.

Tartu jaamas võtsid külalisi vastu 2. diviisi ülem ühes garnisoni vanemate ohvitseridega. Jaamast sõideti autodega esmalt Kuperjanovi pataljoni, siis linna raekotta. Raekoja saalis võttis külalisi vastu Tartu linnapea abi I. Lill ühes maavalitsuse esindajatega. Linnapea abi tervitas Läti sõjainistrit ja armee juhte soo-

Läti sõjainistri ja sõjaväe juhtivate jõudude külaskäik Eestisse.

Pärjapanek Vabadussõjas langenute mälestusehisele.

jade sõnadega, tuletades meelde seda osa, mis Tartu ülikool on etendanud, olles ühiseks haridusallikaks nii eestlastele kui lätlastele.

Linnapea abi tervitustele vastas Läti sõjainister Ozols, tuletades meelde kahe naaberrahva ajaloolisi sidemeid ja tänades Tartut, kes nende sidemete loomisel on etendanud eriti tähtsat osa. Raekojast sõitsid külalised Lembitu kasarmutesse, kus jälgiti ratsaväe, suurtükiväe ja jalaväe õppusi, vaadeldi sõdurite eluruumi ja tallisid. Siit sõideti Eesti Rahva Muuseumi. Rikkalikud muuseumi kogud kõitsid pidevalt külaliste pilksid. Avaldati ka-

hetsust, et nende vaatamiseks jätkus nii vähe aega. Järgnes eine ratsarügemendi kasiinos, kus külalisi tervitas 2. diviisi ülem, tuletades meelde Eesti ja Läti väeosade ühiseid võitlusi Vabadussõjas. Peale einet vaadeldi suurtükiväe osi, mis asusid väljaspool linna, tutvuneti linnaga ja diviisi staabiga.

Linnapea abi härra Lill palus Läti ja Eesti sõjainistreid ühes saatjatega oma juure kohvile. Lahke vastuvõtt ja sõbralik jutuaamine linnapea abi perekonnas jättis kõigiti väga sõbraliku ja sooja mulje.

Õhtusöök külaliste auks oli korraldatud suurtükiväe kasiinos. Õhtulauas pöö-

ras sõjaminister M. Juhkam Läti sõjaministri ja armee juhtide poole järgmiste sõnadega:

„Härra minister, härrad kindralid. Tõsise sõpruse paremaks tunnuseks on, kui sõbra külaskäiku oodatakse. Kui kuulsime, et kavatsete siia sõita, et Teil võimalik on sõita, siis ootasime Teid kärsitusega. Nüüd kahetseme, et meilt nii ruttu lahkute.

Sõjaministri kõnele vastas Läti sõjaminister A. Ozols, rõhutades püsiva sõpruse vajadust kahe naaberrahva, eriti aga nende kaitsevõgede vahel. See üksmeel ja see harmoonia on nimetamisväärt, mis valitseb praegu kahe sõbraliku naaberriigi vahel. Minister Ozols väitis, et kui selles üldises harmoonias tulevad kuulda-vale üksikud hääled, mis kõlavad veidi teisiti, siis ei saa need üksikud hääled

Läti külalised S. Ü. Õppeasutustes 26. III 1929.

Läti ja Eesti rahvaste suuremaks õnneks on nende sõprus omanud ilme, kus üks maa teise edu ja hüve üle ikka ja alati võib ainult tõsiselt rõõmustada.

See endistest vanadest jumalatest, kes on laulnud meie hällide juures, et Läti ja Eesti peavad sõpradeks saama, peavad sõpradeks jääma — on laulnud paremat laulu, mis kunagi on lauldud.

Nähtavasti hõljuvad üle rahvaste ideed, nagu üle maa ja mere tuul ning pilved Läti ja Eesti rahvaste üle hõljuvad ja neid kannavad ülev-ilusad rahu ja sõpruse ideed.

Edasipüüdvatel töökatel rahvastel on tung ehitada igavikku. Seega võivad nad loota, et nad on igavesed. Olgu siis igavene ka meie sõprus ja meie liit! Öitsegu Latvija!“

milgi kombel rikkuda üldist harmooniat, vaid nad on selles üldises kooskõlas seadusepärased nähtused, isegi rikastavad seda. Minister soovis kahe naaberriigi sõprusele püsivat iga, soovis Eestile ja tema kaitseväge arengule õnne ja jõudu!

Lauakõnedes tervitasid külalisi veel kindralstaabi ülem kindral Tõrvand, Tartu linnapea abi I. Lill ja Tartu linna kaitseliidu ülem major Saarsen.

Lõpuks võttis sõna Läti armee komandier kindral Penikis, kes veel kord alla kriipsutas kahe naaberriigi koostöö vajadust, kandes ette ühe huvitava ajaloolise näite selle koostöö kohta, kus ordumeister Plettenbergi ajal üks tema eisisadest väepealikuna juhtis lätlaste salka, kes koos eestlastega löi venelaste pealetungi tagasi Irboska all. See koostöö on eriti tihe olnud Eesti ja Läti Vabadussõjas ja see koostöö jätkub kindlasti ka tulevikus, lõpetas kindral Penikis.

Selle koosviibimisega lõppes Läti kaitseväge esindajate külaskäik. Oli mööda juba kesköö, kuid koosviibimine jätkus lõbusas vestluses. Mida lähemale tuli külaliste lahkumine, seda ülevamaks tõusis külaliste ja meie kaitseväge pere esindajate meeleolu. Vahetati veel vastastikku mõtteid ja püüti üksteisele rääkida südame pealt seda, mis külaliste lühikesel siin-

viibimisel polnud seni võimalik teha. Rongi ärasõit lähenes.

Sõjaminister ja kindralisaabi ülem ühes koosviibinud kaitseväge esindajatega saatsid Läti sõjainistri ja armee juhid jaama. Vagunis sooviti üksteisele südamliselt jälle nägemist sõbraliku suhete elustamiseks ja arendamiseks kahe naaberriigi kaitseväge ja nende juhtide vahel.

Latvija sõjainistri, armee juhataja ja armee staabiülema
Telegrammid 2. III 1929.

Sema eksefents härra sõjainistrile, Tallinna.

Võtke vastu, härra minister, minu soojem tänu ja sügavaim lugupidamine sõbralikkude päevade eest, mis saatsin mööda Teie võidurikkas ja eeskujulikus kaitseväes.

Ozols.

Latvija sõjainister.

**Sema eksefents
kindralstaabi ülemale kindral Šorvandile, Tallinna.**

Lubage väljendada, härra kindral, mu soojemat tänu südamliselt sõbraliku vastuvõtu eest Teie tublis kaitseväes.

Kindral Benikis.

**Sema eksefents
kindralstaabi ülemale kindral Šorvandile, Tallinna.**

Mul on au paluda Teid, härra kindral, vastu võtta mu sügavaim lugupidamine ja tänu sõbraliku vastuvõtu eest, mis mulle sai osaks Teilt ja Teie eeskujuliku kaitseväge ohvitserkonnalt, Teie ilusat kodumaad küllastades.

Kindral Kafajs.

Admiral Sir E. R. Fremantle †

„Sõdurile“ kirjutanud K. R. Pusta, Eesti saadik Pariisis.

10. veebr. s. a. suri Londonis inglise admiral Sir E. R. Fremantle 92 aasta vanaduses. Tema vanema poja, Briti laevastiku 1918. a. ülemjuhataja, Sir Sydney Fremantle nimega on seotud tähtsad momendid Eesti vabadusvõitluses.

Oli november 1918. Meie sõjategevus enamlaste vastu oli alanud ja esimesed sõnumid, mis tulid kodust, meie esitajate kaudu Skandinaavias, töid vaid ärevaid teateid venelaste pealetungist ja abinõudmisi. 27. novembril, kui enamlased Narva all olid, olime prof. A. Piipiga Londoni admiraliteedis Sir S. Fremantle jutul. Sellel mehel oli siis otsustav sõna öelda meie abipalve kohta, mida toetasid liitlaste sõjanõukogu ja lord Robert Cecil. Suuradmiraliga ei olnud vaja palju sõnu vahetada, ta teatas, et abilaevastik veel samal päeval välja sõidab. Lahkusime rõõmsas tujus ja hakkasime päevi lugema, millal meie sõdurid lubatud relvad kätte saavad. 6. detsembril aga levines Londoni teadajates ringkondes tume kuuldus mingisugusest raskest õnnetusest meie saarestikus. Vastis sai Piip kindlmaid teateid ja väga rusutud meeleolus läksime uuesti Fremantle juure. Ta oli rahulik nagu ikka, aga väga tõsine, kui ta meile kinnitas, et Briti laev „Cassandra“ oli Hiiumaa all hukkunud, moonaga ja meeskonnaga. Mõni silmapilk kestis raske vaikus. Siis sõandasime öelda: „Teade Briti laevastiku kaotusest on kurb ja meie osavõtt seda otsekohesem, et see õnnetus on võtnud meie kaitsevält relvad, võiks öelda, tema viimse lootuse. Julgeme aga loota, et Inglismaa ja Briti admiraliteet ei muuda sellegärast oma seisukohta raskes võitluses heitleva Eesti suhtes.“ Vana meremees tõusis nende sõnade järele kõhku püsti ja sõnas valju häälega: „Inglismaa ei muuda oma seisukohti õnnetuste mõjul, kui need ka nii rasked oleksid. Mis teile lubatud, saab täidetud.“

Ja 12. detsembril oli Sinclairi laevastik Tallinnas.

Sir S. Fremantlele olid meie sõnad südamesse jäänud ja veidi hiljem tuletas ta

Admiral Sir E. R. Fremantle.

uuesti meele, et Inglismaa pole harjunud end lasta mõjutada õnnetustest. Igatahes tõendas ta oma tegudega, et see on nii.

Sir Sydney Fremantle suurt vastutulekut Eestile meeletades, on põhjust siinkohal austusega mälestada tema suurt isa.

Eesti Vabaduse Risti kavaleride nimekirja ehib ka Sir Fremantle nimi.

Kindral Andres Larka 50-aastane.

5. märtsil s. a. pühitses Eesti esimene sõjaminister (oli sõjaministriks 24. II — 26. XI. 1918), eru kindralstaabi kindralmajor A. Larka oma 50-dat sünnipäeva.

A. Larka sündis 5. märtsil (21. veebr.) 1879 Pülistveres, Viljandimaal. Üldise hariduse omas Eesti Aleksandri linnakoolis Põltsamaal. Sõjaväeteenistust algas 2. järgu vabatahtlikuna 109. jalaväe Volski (Volga) polgus septembris 1899. Aasta hiljem (1900) komandeeriti ta Vilno junkrukooli. Selle lõpetas 1. järgus augustil 1902 ja määrati teenistusse alamlipnikuna 113. jalaväe Starorussa polku, kus sama aasta septembris ülendati noorleitnandiks. Starorussa polgust komandeeriti n.-leitn. Larka 1904. aastal 117. jal. Jaroslavi polku. Viimasega võttis osa Vene-Jaapani sõjast. 1906 viidi n.-leitn. L. tagasi 113. jal. Starorussa polku.

1909. a. astus Nikolai Kindralstaabi Akadeemiasse. Õppides Akadeemias ülendati 1910. a. alamkapteniks. Akadeemia lõpetas 1. järguga 1912. a. mais. Hea õppimise eest Akadeemias annetati temale Püha Anna 3. järgu aumärk. Edasi teenib alamkapten Larka staapides noorematel kindralstaabi kohtadel.

1914. aastal (vanusega 1. sept. 1912) ülendatud kapteniks ühes üleviimisega Kindralstaabi.

Maaülesõjast võtab Kindralstaabi kapten A. Larka osa, teenides vastutavatel staabi kohtadel: alguses 40. jalaväe diviisis, siis 5. Siberi Korpuse staabis, märtsist 1917 määratud 159. jalaväe diviisi staabi ülemaks.

Jaanuaris 1918. a. astus kindralstaabi polk. Larka Eesti väkke, olles siin määratud suurtükiväe brigaadi vormeerijaks ja ülemaks. Sellel kohal püsis kuni 24. veebr. 1918, s. o. kuni Saksa okupatsiooni algamiseni. Kindral-majoriks ülendatud 12. märtsil 1918.

Päästekomitee päevakäsuga nr. 5 Ajutise Valitsuse loomisel nimetati kindral Larka 24. veebruaril 1918 Eesti Vabariigi sõjaministriks. Kogu Saksa okupatsiooni ajal oli kindral Larka ühes teiste Ajutise Valitsuse liikmetega põranda all väsimata

tegev. Ta töötas Eesti enesekaitse kava välja, ühtlasi tegelikult kaitseliitu organisatsioonides (v. „Sõdur“ nr. 11 — 1919).

Kindral A. Larka

*Vabaduse Risti I liigi 1. järgu kavaler.
Esimene sõjaminister 24. II — 26. XI 1918. a.*

Kui isiklise vahvuse nii sõjaliste teenete eest on kindral Larkale annetatud palju au- ja mälestusmärke. Omab Vabaduse Risti 1. liigi 1. järgu, „Karutapjate Ordu“ 2. järgu, Poola „Polonia Restituta“, Soome „Valge Roosi Ordu“ 1. klassi komandori risti jne.

26. novembril 1918 nimetati kindral Larka Sõjaministeeriumi Peastaabi ülemaks, 1. veebr. 1919. a. Sõjaministri abiks. Sõjaministri abina, täites sageli Vabariigi Valitsuselt tema peale pandud tähtsaid eriuülesandeid, juhtis kindral Larka Eesti kaitseväge elu kuni tervislistel põhjustel erru arvamiseni 1. jaan. 1925.

Eesti kaitseväge pühitseb vaikselt ja tõsiselt lugupidamisega oma suurte teenetega juhi 50. sünnipäeva, soovides temale tulevikuks õnne ja tervist.

LATVIJAS KAREIVIS — „Lāti Sõdur“.

Tervitame meie lütlase rahvast ja sõjaväge ta suurel pühäl!
 Apaveicam sabiedroto laistu un armija vijas lielās sveiktos!

Sveicisus sabiedroto armijai.

Kaptein Edvins Mednis, endine la-
 hingkangelāne ja tunnustatū ilukirjanik.
 Eestī vabariigi 11. aastapāeva puhul
 (24. veebruaris) „Latvijas Kareivis“ on
 ilmunud eri-juubelinumbriņa, mis
 sisaldab kirjeldusi Eestī kohta ja mis
 illustreeritū Eestī riigitegelaste ja
 kaitsevāe juhtide piltidega. Erinumber
 algab eestikeelse tervitusega „Tervitame
 meie lütlase rahvast ja sõjaväge ta
 suurel pühäl.“

Eestijas armijas gaitas pēdējā gada.

... (Detailed text of the article, partially obscured by the image and the main text overlay) ...

Eriartiklina on toodud Lāti sõjainistri
A. Ozols'i

**TERVITUS LIITRIIGI
 SÕJAVÄELE.**

„Eesti tänane pidupäev kajastub mõju-
 valt ja sügavatundeliselt ka tema liitriigis
 Latvijas. Latvija-Eesti sõprusleping sõlmiti
 mõlema rahva südames juba siis, kui
 meie sõdurid õlg-õla vastu tõttasid võit-
 lusse kodumaa vabastamiseks. Peale saa-
 vutatud võitude sõlmitud meie kaitseleping
 oli juba enne kinnitatud ühiselt valatud
 Eesti-Läti verega. Riigitegelaste allkirjad
 lepingul, millega asutati Eesti-Läti kaksik-
 liit, vaid sanktsioneerisid olukorra, mis oli
 loodud juba ühistel võitlusväljadel. Selle-
 pärast meie leping mitte kunagi pole olnud,
 ega saa ka kunagi olema ainult paberile-
 heks. Ei, — ta on kustumatult kirjutatud
 meie rahvaste ellu ja hinge. Meie näeme,
 kuidas ta iga aasta, kuu ja päevaga ikka
 rohkem ja rohkem tugevneb. Liitlaste sõp-
 rust ei ole suutnud tumestada ka mõned
 varjud, mis nii mõnigi kord naaberlikus
 koostöös ette võivad tulla. Ja nagu ruttu-
 mööduvad pilved ei suuda varjata päikese
 sära, nii ka mõlema rahva ja mõlema kait-
 seväe omavahelised suhted on olnud alati
 selged.

Meie koostöö areneb, tungides igasse
 alasse. Kui Läti sõjaminister, olen eriti
 rõõmus liitlaste kaitsevägede koostöö üle,
 kus loodud tihedam ja sõbralikum kon-
 takt. Ideelist koostööd on alati edustanud
 ka isiklised kokkusaamised.

Päikeserikast tulevikku Eestile!

**Päikese iga soovin Eesti-Läti rahvaste
 ja kaitsevägede koostööle.“**

„Latvijas Kareivisi“ 25. veebru-
 rari s. a. ja järgnevates numbrites on
 avaldatud rida artikleid Eesti Vabariigi 11.
 aastapäeva pühitsemise kohta ja ära too-
 dud tõlkes „Sõdur“ nr. 6/7/8 — 1929.
 avaldatud kindral J. Tõrvandi artikkel:
 „Muljeid ja mõtteid külaskäigul
 Latvijasse“.

Liiduriikide sõjaväe juhtide soovile
 arendada ja süvendada kaitsevägede sõp-
 rust ja koostööd, aitavad suurima innuga
 kaasa kaitsevägede häälekandjad
 „Latvijas Kareivis“ ja „Sõdur“,
 kuivõrra seda võimaldavad olud.

Latvija kaitsevāe võrreldes suurearvu-
 lises (viis) perioodiliste väljaannete peres
 omab künnendat aastakāiku algav päeva-
 leht „Latvijas Kareivis“ tähtsaima
 kohta. Ta asub väljaspool poliitiliste par-
 teide võistlust, ta on Latvija riigikaitse
 küsimuste erapooletu valgustaja ja kaitse-
 väe häälekandja.

„Latvijas Kareivis“ ja „Sõdur“ on
 oma kaitsevägede häälekandjatena ühiseid
 ülesandeid, sellepärast on nende vahel tar-
 vilik lähem kontakt. „Latvijas Kareivis“
 toimetaja kutsel viibis 18. ja 19.
 veebr. s. a. külalisena Riias „Sõduri“ te-
 gev toimetaja, kellele võimaldati kõige läh-
 em tutvumine „Latvijas Kareivis“
 tööga. Edaspidiseks otsustati vast-
 tastikku süvendada sõprusuhteid ja toe-
 tada väljaandeid kaastööga.

„Latvijas Kareivis“ toimetajaks
 on kapten Edvins Mednis, endine la-
 hingkangelāne ja tunnustatū ilukirjanik.
 Eestī vabariigi 11. aastapāeva puhul
 (24. veebruaris) „Latvijas Kareivis“ on
 ilmunud eri-juubelinumbriņa, mis
 sisaldab kirjeldusi Eestī kohta ja mis
 illustreeritū Eestī riigitegelaste ja
 kaitsevāe juhtide piltidega. Erinumber
 algab eestikeelse tervitusega „Tervitame
 meie lütlase rahvast ja sõjaväge ta
 suurel pühäl.“

4. Valmieras pulks 10-aastane.

18. veebr. 1919 — 18. veebr. 1929.

Polk. Klavins

4. Volmari rügemendi ülem.

Latvija 4. Volmari rügemendile (Valmieras pulks) pandi alus Tartus 1919. a. veebruaril. Volmari rügement võitles õlgõla vastu Eesti väeosadega vabadusevõitluse rasketel perioodidel ja pälvis alati lahingnaabrite sõpruse.

Sõprustunne on säilinud Volmarlastes Eesti ja ta kaitseväge vastu. On traditsiooniks pidupäevadel kutsuda külalistena Eesti kaitseväge osadest esindajaid.

4. Volmari rügemendi 10. aastapäeva pühitseti Riias (rügemendi asukohas) suure pidulikkusega 17.—19. veebr. s. a. Eesti kaitseväge vabadussõjaaegsetest kaasvõitlejatest-väeosadest oli võimalus olnud saata pidustustele esindajaid ainult Ratsarügemendist, nimelt kapten L e e m a n'i (oli komandeeritud Latvija kaitseväge juurde 1927) ja kapten K r a m m'i, ehkki kutseid oli saadetud rohkem.

Rügemendi paraadil 18. veebr., mille vastu võttis Latvija president härra Zemgals, sai Eesti ja ta kaitseväge suure sõpruseavalduse osaliseks. Meie kaitseväge esindaja major R. Maasing'i läti keelne tervituskõne võeti kuulajatelt vastu suurima sõprusavaldusena Eesti kaitsevæelt. Major Maasing'i kõne järele pöördus härra president veel kord kõnega paraadil viibivate poole, rõhutades kõnes Eesti osa Volmari rügemendi loomisel ja Latvija-Eesti kaitsevægede koostöö tarvidust vankumatus vendluses.

„E l a g u E e s t i“, lõpetas härra president oma südamlikult sütitava kõne.

4. Volmari rügemendi 10. aastapäeva pühitsemisest võttis osa terve riik, eriti aga Volmari linn ja maakond. Rügement ja ohvitseride kogu said rikkalikke kingitusi, millistest mõned tõusid väärtuses kuni 5000 kroonini. Sooviavaldusi aktusel pidada tervituskõnesid olevat olnud 70. Kuigi kõnelejate arvu kärbiti suuresti, kestsid tervituskõned umbes paar tundi. Märgin seda kui rahva sooja osavõtu tunnust rügemendi suurpäevast.

4. Volmari rügement on praegu suure innuga rahuaja väljaõppel ja sisemise korra loomisel. Külalistele paistab eriti silma suurejooneliselt ja maitsekalt sisse seatud ohvitseride ja instruktorite kodud (kasiinod).

Möödamannes olgu tähendatud, et Latvija kaitsevæes ei ole „üleajateenijat“, vaid on elukutseline s õ j a v ä e l a n e - i n s t r u k t o r, ohvitseri abiline ajateenija-sõduri õpetamisel ja kasvatamisel.

19. veebr. õhtul lahkusid külalised. Jaama külalisi saatma oli ilmunud rügemendi ülem pulkvedis Klavins oma lähimate abiliste ja ohvitserkonnaga. Ka saatmisel said Eesti kaitsevæelased erilise tähelepanu ja sõpruse osaliseks. Rügemendi orkestri helide saatel lahkusid külalised Riias, võttes kaasa ilusamaid mälestusi. 4. Volmari rügemendist.

Hakkapeliitta nr. 8

23. veebr. 1929. on pühendatud Vabariigi 11. aastapäeva puhul mälestustele soomlaste ja eestlaste ühistest võitlustest kümme aastat tagasi, 1919. a. esimestel kuudel, ühise vaenlase vastu. Kapten Erkki Hannula artikkel „Põhja Poegade Marienburgi retk“ toob lühikese ülevaate nimetatud retkist, illustreerides teksti hulga piltide ja skeemiga.

Ilmari Virkkala „Eesti laevastiku osavõtt Narva vallutamisest“. Artikkel on rikkalikult illustreeritud piltidega.

Yrjö Kivimies „Kus oli me kümme aastat noorematena“. Mälestusi Eesti Vabadussõjast.

Leitn. Eino Kuusela: „Viron Laurila“. Artiklis on käsitatud leitn. J. Kuperjanovi elulugu. Pilte: J. Kuperjanov, „Kuperjanovi-nurk“, „Paju väli“, „Tartu vallutamine“.

Reino Volanen: Mälestusi Narvast 1919. a. ja teisi.

Hakkapeliitta nr. 8. peale huvitavate artiklite leidub rikkalik ja hästi valitud pildi materjal, mis lugeja viib lähedale 1919. a. võitluspäevadele. Teiste artiklitega otse seotud piltide kõrval on toodud

suuremas mõõdus Maksolly: „Paju lahing“ ja sama kunstnikult kindral J. Laidoner'i portree. K.

Poola kaadri-allohvitseride teenistuse käigust.

Ümbernimetamised riigiametnikeks.

„Sõdurile“ avaldamiseks saadetud „Polska Zbrojna“ toimetuselt.

Marssal Joseph Pilsudski, olles alati väsimatult valvel Poola armee eduka väljaõppe ja sisemise elu arengu eest, on sõjaväe elu mitmekesisuses avaldustes erilise tähelepanu pööranud kaadri-allohvitseride eest hoolitsemisele. See hoolitsemine ei piirdu ainult teenistuses alalisväe ridades, vaid kestab edasi kaadri-allohvitseri sõjaväe tegevteenistusest lahkudes. Hoolitsemine, peale tegevteenistusest lahkumise, väljendub selles, et kaadri-allohvitseridele kindlustatakse riigi aineliste võimaluste piirides kultuurinimese väärsed elamise- ja arengu-võimalused. Rohkem ja rohkem viiakse ellu korraldus, et kaadri-allohvitser, peale 12-aastase teenistuse alalisväes, määratakse ametnikuks kas riigi või omavalitsuse ametkohtadele.

Selleks on Sõjaministeerium viimasel

ajal astunud vastavaid samme. Üheks sarnaseks sammuks tuleb lugeda kaadri-allohvitseride ümbernimetamist ametnikeks vastavate kodanliste aukraadidega.

Sarnaseid väljateeninud kaadri-allohvitseri saab edaspidi leiduma vaid väekoondistest, sest kõrgemates staapides, näiteks Sõjaministeeriumis, on kõik allohvitseride kohad asetatud sõjaväe ametnikkude kohtadega. Sarnasel koosseisude muutmisel staapides leidub midugi allohvitseri, kes ei saaks edaspidi jääda sõjaväe ametniku kohale ja ei oleks ka kõlbulikud rivvi vanaduse või füüsiliste puuduste pärast. Niisugused allohvitserid annaks teatud arvu kandidaate ümbernimetamiseks riigi ametnikeks.

Sõjaministeerium on huvitatud, et tervislistel põhjustel ja ümberpaigutustel tekkinud vabadest kaadri-allohvitseridest

saaks nimetatud ametnikke riigiteenistuse madalamatele astmetele. Esmalt sellepärast, et rivi valida kohaseid allohvitseri, ja teiseks, et riigi teenistus madalamatel, eriti kus seda nõuab tegelik elu, astmetel leiduks ametnikke, kellel on teatud sõjaväeline ettevalmistus, kindel ilmavaade, distsipliin, sõjaväe saladuste hoidmise oskus ja tahe.

Siiski peamiseks mureks eelpool mainitud sammude astudes on — kindlustada väljateeninud kaadri-allohvitseridele väärset elamise võimalust.

Kõne all olev teenistusekäigu korraldus leiab kaadri-allohvitserkonna poolehoidu järgmistel põhjustel:

Suurem osa kaadri-allohvitserkonnast jõuab välja teenida kõige rohkem vanema seersandi auastme. Ainult üksikutele läheb korda astuda „alamlipnikkude“ kooli allohvitseridele ja saavutada, selle kooli lõpetades, ohvitseri aukraadi; tegevteenistuses ei ole kaadri-allohvitser küllaldaselt kindlustatud koha mõttes, sest teenistuse leping temaga sõlmitakse teatud arvu aastate peale, mille möödudes võidakse teenistuse huvides uut lepingut mitte sõlmida.

Astudes riigi teenistusse ametnikuna, kaadri-allohvitser võidakse. Ta võib saada ülendatud riigiametnikuks kuni 7. klassini, mis vastab sõjaväes kapteni aukraadile, tema kui riigiametniku teenis-

tuse kestvus on seadustega rohkem kindlustatud. Peale selle kaadri-allohvitser, ümbernimetatud riigiametnikuks, saavutab seltskondlikke vabadusi suuremal määral, kui seda talle võimaldas teenistus kaadri-allohvitserina sõjaväes. Palga suhtes riigi ametnikuks nimetatud kaadri-allohvitser võib alguses vähe kaotada. Kuid olles riigi teenistuses määratud vähe kõrgemale astmele, kui ta seda oli sõjaväes, oleks see palgavahe minimaalseim.

Kaadri-allohvitseri ümbernimetamisel riigiametnikuks (tshinovnikuks) toimitakse järgmistel alustel:

Vanem seersant peale 9-aastase teenistuse selles auastmes nimetatakse ümber 9. klassi ametnikuks.

Seersant peale 6-aastase teenistuse 10. klassi ametnikuks.

Rühma allohvitser peale 3 a. teenistuse 11. kl. am. Teised allohvitserid omavad ümbernimetamisel kodanlise astme vastavalt oma allohvitseri auastmele.

Kõigest ülaltoodust võime järeldada, et on arvestatud allohvitseride raske ja vastutusrikka kutsega ja püütud kindlustada nende teenistuse käiku ka väljaspool sõjaväge. Ühtlasi on pöördud suur tähelepanu sellele, et rivi omaks valituima ja töövõimeliseima allohvitserkonna.

Gaas tulevikusõjas.

S. Urbanovitsch.

I. Kas tulevikusõjas võetakse tarvitusele gaasid?

Juba ammu enne Maailmasõda leppisid riigid omavahel kokku, igasuguseid mürkaineid ja mürkgaase sõjas mitte tarvitada. Nii oli, näiteks, juba 1899. ja 1907. aastal Haagis sõlmitud kokkulepete põhjal keelatud tarvitada mürke ja mürgitatuid sõjariistu ning igasuguseid mürske, millede ainus ülesanne oleks tekitada mürgiseid gaase.

Kuid Maailmasõja lahtipuhkemisel näeme õige pea, et neist kokkulepetest astutakse üle ja sõjagaasid võetakse üldiselt tarvitusele.

Missugune riik hakkas gaasirelva kõige esiteks tarvitama, selle üle vaieldakse veel tänapäevani. Kuid on enam kui selge, et

sakslased esimesed olid, kes selle uue relva abil saavutasid tõsiseid tagajärgi. Esimene suur gaasirünnak, mida sakslased 22. aprillil 1915. aastal lääne väerinnal teostasid, tuli liitlastele täiesti ootamata ja selgelga on ka seletatav, et viimased kandsid raskeid kaotusi.

Teadaanne sellest esimesest gaasirünnakust ja selle kohutavatest tagajärgedest levines valgukiirusega üle terve maailma ja läbistas ajakirjanduse. Ajalehtedes ilmusid kirjeldused selle uue võitlusmeetodi kohta, kusjuures oli täiesti loomulik, et siin väga palju liialdati ja sündmust veelgi kohutavamaks tehti, kui see tegelikult oli. Terve maailma avalik arvamine muutus Saksa vaenuliseks ja mõistis neid hukka mitteinimlikkude võitlusvahendite tarvita-

mise ja rahvusvaheliste õiguste rikkumise pärast.

Kuid kõik see kihutustöö ja etteheited olid lõppude-lõpuks siiski ainult propaganda, mis pidi mõjuma inimeste meeleolule, sest ükski riik ei avaldanud terve sõja kestel Saksa valitsusele ühtki ametlikku protesti gaaside tarvitamise pärast, nagu seda harilikult tehakse rahvusvaheliste õiguste rikkumise korral. Kõik sõdivad riigid arvasid nähtavasti paremaks sakslaste eeskujul ka omalt poolt tarvitusele võtta gaasirelva. Seda näitab meile selgesti Maailmasõja edaspidine areng, kus kõik riigid võtavad tarvitusele uue võitlusvahendi ja arendavad ning täiendavad seda terve sõja kestel. Kuid üldine meeleolu ei taha ikkagi gaasidega leppida; ikka jälle tulevad kuuldavale hääled, et gaas olevat mitteinimlik relv, millest tuleks loobuda ja tuletatakse meelde Haagis sõlmitud kokkuleppeid ning püütakse nende põhjal gaasi tunnistada lubamatuks võitlusvahendiks.

See meeleolu mõjus osalt ka Versailles'i rahulepingu peale, kus sakslastele keelati täiesti ära tarvitada tulevikus gaasirelva ja teha sel alal igasuguseid katseid.

Kuid mitte ainult peafesunnituid rahulepingud ei püüdnud kaotada gaasirelva; ka igasugused omavahelised vabatahtlikud kokkulepped olid peale Maailmasõda sama eesmärgi saavutamiseks mitmel korral sõlmitud üksikute suurriikide vahel. Kõige tähtsam samm selles suunas oli Washingtoni konverents, millest 1922. aasta algul võtsid osa Ameerika, Inglise, Prantsuse, Jaapani ja Itaalia esindajad.

Selle kokkuleppe artikkel 5., mis käsitleb gaaside tarvitamise küsimust, kõlab järgmiselt:

„Arvesse võttes, et lämmastavate, mürgiste ja teiste sarnaste gaaside, vedelikkude ja kõvade ainete tarvitamine sõjas on tagasi lükatud terve maailma õigustatud otsusega, ja et sellekohane otsus on väljendatud vastavates kokkulepetes, mida suurem osa tsiviliseeritud rahvastest sõlminud, — lubavad allkirjutajad seda keeldu, mida nii rahvaste südametunnistuse kui ka õiguse seisukohalt austama peab, omaks võtta ja üks-teist selles suhtes seotuks tunnistada, kusjuures nemad teevad ettepaneku ka kõikidele teistele tsiviliseeritud riikidele ühineda selle kokkuleppega.“

Sama kokkuleppe artikkel 6. nõudis, et peale lepingu ratifitseerimist pidi iga riik

selle ratifitseerimise protokollist kinnitatud ära kirja Washingtoni saatma, sealses riigi- arhiivis alalhoidmiseks.

6. veebruaril 1922. a. kirjutasid riikide esindajad sellele kokkuleppele alla, mis ka ratifitseeriti kõikide riikide poolt, välja arvatud Prantsusmaa, kes seletas, et tema, austades täielikult rahvusvahelisi kokkuleppeid, saab püüdma sõja korral saada vastaselt lubaduse, sõjagaasi mitte tarvitada. Kui aga vastane peaks keelduma sarnase lubaduse andmisest, siis jätab Prantsusmaa omale vabaduse talitada vastavalt olukorrale.

Arvesse võttes, et kõikides teistes riikides leidis see kokkulepe ratifitseerimist, ei pannud Ameerika esialgu suurt rõhku asjaolule, et riigid ei saanud veel Washingtoni neilt nõutavaid ratifitseerimise ära kirju, vaid asus otsekohe kokkuleppe teostamisele: Sõjaministerium sai käsu läbi viia keemiliste väeosade ümbervormimist; gaasiohvitseride arv vähendati tunduvalt ja nende edaspidiseks ülesandeks jäi ainult gaasikaitse korraldamine; keelati hoopis ära igasugune keemilise laskemootori valmistamine ja täitmine; hiigla sisse-seaded Edgewood'is, mis olid ehitatud gaaside valmistamiseks, jäeti täielikult seisma; eelarve summa, mis oli määratud gaasiasjanduse arendamiseks ja mille suurus 1921.—22. eelarveaastal oli 1.350.000 dollarit, vähendati järgmisel 1922.—23. eelarveaastal 700.000 dollari peale, s. o. pea poole võrra.

Ameerika tahtis nende korraldustega teistele lepinguosalistele riikidele näidata, kuivõrt tõsine soov temal on seda lepingut ka tegelikult täita ja lootis, et ka teised riigid järgnevad tema eeskujule. Kuid oma suureks üllatuseks nägi Ameerika peagi, et ta oli siin täielikult eksinud.

Selle asemel, et gaasiasjandust vähendada ja sellest loobuda, hakkasid pea kõik riigid seda ala just arendama ja täiendama. Igalpool tehti salaja sel alal tööd, uuriti, tehti katseid ning püüti igasuguste uute leidustega tõsta gaasiasjandust võimalikult kõrgemale järjele. Iga riik püüdis just selles suunas teistest ette jõuda ja ennast võimalikult paremini sellest küljest ette valmistada.

Ratifitseerimise ära kirju aga ei mõelnud ükski riik Washingtoni saata ja ka tänapäevani ei ole ükski neist seda veel teinud.

Gaasivastase propaganda asemele tulid nüüd ikka tihemini hääled kuuldavale, mis pooldasid gaaside tarvitamist. Ja mitte ainult teistes riikides ei ilmutanud ennast

sarnased voolud, vaid ka Ameerika omad tähtsad riigitegelased ja eriti just sõjaväelased hakkasid päris avalikult vastu rääkima Washingtoni konverentsi tulemustele ning ülistama gaasirelva tähtsust ja tarvidust. Algas äge poleemika gaasi pooldajate ja gaasi vastaste vahel, kusjuures esimesed toetusid sõjakogemustele, kuna viimased püüdsid tõendada gaasirelva mittelubatavust rahvusvahelise õiguse seisukohalt ja selle relva mitteinimlikkust.

Kuid veelgi ägedamaks ja tõsisemaks muutus see poleemika siis, kui ilmus aruanne Ameerika sanitaarteenistuse tegevuse üle Maailmasõja kestvusel, kus leidsid väga täpsed statistilised andmed kõikide kaotuste kohta, mida kandis Maailmasõjas Ameerika sõjavägi. See aruanne näitas kõige selgemini, et teatud relva humanisuse üle ei või kunagi otsustada pimedate ja põhjendamata arvamiste alusel, vaid et niisugust otsust peab alati tõestama täpsete andmetega, mille aluseks on võetud kindlad arvud ja erapooletud võrdlused teiste relvade omadustega.

Nimetatud aruandes leiduvate andmete põhjal võime kokku seada järgmise võrdlustabeli:

Ameerika sõjaväes tervel Maailmasõjal	Gaasihaiged.	Haavatud.
Said üldse kannatada	70.773	187.586
Nendest võeti laatsarettidesse	70.552	153.537
Laatsarettides surid	1.221	12.470
Lahinguväljal said surma . .	221	34.049
Üldse surmajuhtumisi	1.442	46.519
Surmajuhtumiste %	2%	24,8%

Sama aruande toob järgmised andmed nende juhtumiste kohta, kus Ameerika sõdurid on sõjas saadud vigastuste tõttu oma silmanägemise kas osaliselt ehk täielikult kaotanud:

	Gaasi mõjul.	Haavade tõttu.
Pimedaks jäänud mõlema silmaga	4	66
Pimedaks jäänud ühe silmaga	25	644
Üldse kokku	29	710

Edasi nimetab aruanne, et sõjas on 4428 meest kaotanud omi kehaliikmeid (käed, jalad), kuna 4719 mehel on haavamiste tagajärjel takistatud üksikute kehaliikmete paenduvus ja liikuvus.

Kui nüüd võrrelda kõiki ülaltoodud andmeid, siis peab tahes ehk tahtmata jõudma otsusele, et sõjagaas ei ole kaugeltki nii hirmuäratav relv nagu seda ikka püütakse kujutada; ta on isegi palju vähema hävitusvõimega ja seega ka palju inimlikum, kui teised relvad. Seda tõendavad selgesti kõikide surmajuhtumiste

protsendid, mis näitavad, et gaasihaigetel on ellu jäämiseks umbes 12 korda rohkem võimalust kui haavatutel; sealjuures on paranemine gaasihaigetel suuremalt jaolt täielik, kuna haavatud jäävad tihti terveks eluajaks sandiks kehaliikmete kaotuse ehk raskete vigastuste tagajärjel.

Need võrdlused ja kokkuvõtted andsid viimase hoobi Washingtoni konverentsi tulemustele ja sellest ajast peale pole enam tehtud ühtki tõsisemat katset kokkulepete teel gaasirelva tulevikuks kaotada.

Rahvasteliidu nõukogus oli küll see küsimus veel kord arutusel 1924. aastal, kuid mingisuguseid positiivseid tagajärgi need läbirääkimised ei annud. Ebaõnnestunud Washingtoni konverents on veel kõikidel selgesti meeles ja suurriigid on nüüd äärmiselt ettevaatlikud sarnaste kokkulepete sõlmimisega, kartes jälle endist viga korrata ja seega hävitada igasugust usaldust rahvusvaheliste kokkulepete vastu.

Praegune olukord on siis kujunenud sarnaseks, et riikide vahel on sõlmitud kokkulepped, mis praegu veel on juriidiliselt maksvad (Haagi ja Washingtoni kokkulepped ei ole ametlikult tühistatud) ja mis keelavad gaasirelva tarvitamist, kuid teisest küljest on iga riik aru saanud juba ammugi nende lepingute jõuetust ja tegutseb sellepärast tegelikult nii, nagu seda heaks arvab. Kuigi kõiki neid töid, mida igalpool tehakse gaasirelva arendamiseks, püütakse teatud saladuse kätte all läbi viia, siiski võib kindlasti ütelda, et just sellel sõjatehnilisel erialal tehakse praegu kõige rohkem ja kõige tõsisemat tööd. Pääaegu igalpool on avaldatud arvamisid, et sel riigil, kes suudab laiemale ulatusel kasutada sõjagaase, on tulevikusõjas rohkem võiduvõimalusi.

Tegelik elu on juba korduvalt näidanud, et igasuguste konverentsidega ja kokkulepetega on võimata kaotada võimsat ja mõjuvat relva. Seda näeme näiteks tulirelvade ja üldse lõhkeainete tarvitusele võtmisel; ka neid võitlusvahendeid püüti algul tunnistada ebainimlikkudeks ja mitte ausateks ning tehti katseid neid keelata ja sel teel kaotada. Kuid sellele vaatamata jäid tulirelvad ja lõhkeained kuni tänapäevani tarvitusele ja praegu ei vaidle enam keegi nende lubatavuse üle. Sama lugu on ka sõjagaasiga: ta ilmus lahinguväljale võimsa ja mõjuva relvana, tema tähtsus kasvas terve Maailmasõja kestel ja vaatamata gaasikaitse suurtele edusammudele ei ole tema tähtsus praegu veel kaugeltki kadunud. Sellepärast puuduvad

igasugused tõsised alused neil arvamistel, mis püüavad tõendada, et tulevikusõjas gaasi enam ei võeta tarvitusele. Sõjagaas jääb tarvitusele ka tulevikus, ta kaob alles siis, kui leitakse temast veel mõjuvat ja veel võimsam võitlusevahend.

II. Missugused uued gaasid võiksid tulevikusõjas ilmuda?

Iga relv teeb ainult siis suurt hävitustööd, kui seda tarvitatakse nõrgalt kaitstud või hoopis kaitsmata vaenlase vastu. Iga relv nõuab harilikult isesugust kaitset ja sellepärast on ka arusaadav, et uue võitlusvahendi ilmumisel on selle mõju ikka suur, sest algul ei osata ennast selle vastu kaitsta. Seda nähtust võis selgesti tähele panna ka gaaside ilmumisel, kus esimesed kloorgaasi rünnakud tõid äärmiselt raskeid kaotusi. Niipea aga kui selle kloorgaasi vastu oli leitud kaitseabinõu, vähenes ta mõju tunduvalt. Et nüüd gaasirünnakuga uuesti suuremaid tagajärgi saavutada, oli tarvis mingisugust uut ainet, uut sõjagaasi leida, mille vastu endised kaitseabinõud oleksid võimetud. Kuid uue gaasi ilmumisel täiendati vastavalt ka kaitseabinõu ja olukord oli jälle endine. Niisugune võitlus gaasi ja vastava kaitseabinõu vahel arenes terve Maailmasõja kestel ja nõudis ikka jälle uute gaaside tarvitusele võtmist. Kuid see võitlus kestis edasi ka peale Maailmasõja ja kestab veel tänapäevani.

Suurriigid on nähtavasti jõudnud sellele tõekspidamisele, et uue ja suure mõjuvusega sõjagaasi leidmine, mida teised riigid ei tunne ja mille vastu teised ei oska ennast kaitsta, annaks neile suure ülekaalu teiste riikide üle ja suurendaks nende võiduvõimalust tulevikusõjas. Seda tõekspidamist väljendavad paremate gaasiasjanduse tundjate ütelled, milledest mõned on allpool toodud. Nii, näiteks, ütles kindral Fries¹⁾ omas kõnes, mida tema pidas 1921. aastal „American Chemical Society“ ees, järgmist: „On tarvis katsuda valmistada uut sõjagaasi, mida teised ei tunne; sõjaväe staabid Washingtonis ja Vestpontis on samuti sellel arvamisel.“ Samad mõtted avaldab Vautrin²⁾: „On iseenesest mõistetav, et saladuses hoitud edusammud gaasiasjanduse alal tähendavad

suurt sõjalist ülekaalu, millele vastane vaevalt suudab sõjakestel järelduda“. Kindral Feuville³⁾ kirjutab 1922. aastal: „Maailma valitsejaks saab see riik, kes suudab vaenlast rünnata niisuguse sõjagaasiga, millele viimane ei leia vastuabinõusid“. Lidell-Hart⁴⁾ kirjutab 1924. aastal järgmist: „Kaitse sõjagaaside vastu on siis võimalik, kui nende koosseis on tuntud; uued sõjagaasid mõjuvad sellepärast enamasti hävitavalt“. Kõige selgemini väljendab ennast Vedder⁵⁾, kes 1925. aastal kirjutab: „Tulevikusõjas võidab see riik, kellel on ülekaal niisuguse sõjagaasi näol, mis tungib läbi vaenlase gaasitorbikutest“. Kõik need ütelled räägivad küllalt selget keelt ja näitavad, kui võrt tõsiselt vaatavad suurriigid sellele küsimusele. Sellepärast on ka arusaadav, et iga riik püüab oma kätte saada seda võidutrumpi ja teeb suuri jõupingutusi ja palju tööd uute sõjagaaside leidmiseks.

Tekib küsimus — kui võrt see eesmärk on teostatav?

Nagu teada, prooviti Maailmasõjas väga palju igasuguseid sõjagaase, kuid ainult väiksem osa neist osutus enam-vähem kõlblikuks lahingolukorras. Ameerika andmed ütlevad, et Maailmasõjas tarvitati kokku 54 isesugust sõjagaasi, milledest ainult 12 jäid püsima kuni sõja lõpuni, kuna kõik teised varem või hiljem kadusid lahinguväljalt. Maailmasõjas tarvitatud aineid võime nende füsioloogilise mõju poolest järgmiselt liigitada:

1) L ä m m a s t a v a d g a a s i d, mis mõjuvad peaaesjalikult hingamisorganidele ja tekitavad kopsude vigastust, mille tagajärjel inimene lämbub.

2) M ü r k g a a s i d, mis mõjuvad vere koosseisu peale ja halvavad ergukava tegevust, millele harilikult järgneb surm.

3) P i s a r g a a s i d, mis kutsuvad esile silma ärritust ja pisarate voolu ja seega takistavad ajutiselt nägemist.

4) S ö ö v g a a s i d, mis kokkupuutumise juures tekitavad tervel kehanahal põletishaavadele sarnanevaid villisi ja rakusid.

5) A e v a s t u s g a a s i d, mis peenikesse tolmu näol harilikudest gaasitorbiku-

³⁾ Feuville, General: Les Gaz a la Guerre. „La France Militaire“ 31. jaanuarist 1922. a.

⁴⁾ Lidell-Hart, Captain: The next great War. „The Royal Engineers Journal“. Märts 1924. a.

⁵⁾ Vedder, E. B., Lieutenant — Colonel M. C.: The Medical Aspects of Chemical Warfare. Williams ja Wilkins'i kirjastus, Baltimore 1925. a.

¹⁾ Fries, Amos A.: Chemical Warfare.

²⁾ Vautrin, Commandant: La Protection individuelle française et allemande contre les gaz de combat pendant la guerre de 1914—1918. „Revue d'Artillerie“. November/detsember 1922. a.

test läbi tungivad, aevastamist, kõhimist ja oksendamist väljakutsuvad, seega raskendades torbiku kandmist.

Peale Maailmasõda leiame igapäevases ajakirjanduses kaunis tihti märkmeid sõjagaaside arenemisest, kuid palju vähem kirjutatakse sellest kompetentses sõjakeemia kirjanduses. Igapäevaste ajalehtede veergudel ilmusid korduvalt teated saladuses hoitavatest täitsa uutest sõjagaasidest, mis oma mõjuvuse poolest pidid ligi 100 korda ületama Maailmasõjas tuntud sõjagaase. Arusaadav, et laiemates rahvahulkades sünnitasid niisugused teated palju ärevust.

Kainemalt hakati selle asja peale vaatama siis, kui Rahvasteliidu keemia ekspert — Itaalia professor Paterno avaldas 1924. aastal arvamist, et kuuldused täitsa uutest ja mitmekordselt mõjuvamatest sõjagaasidest on põhjendamata. Professor Paterno tõi ette oma väite tõenduseks selle fakti, et vaatamata sellele, et peale Maailmasõda prooviti ja uuriti ligi 1000 uut sõjagaasi, siiski ei leitud nende hulgast ühtki ainet, mis oleks palju mõjuvam olnud juba Maailmasõjas tuntud sõjagaasidest.

Kuid vaatamata sellele, et eriteadlased hoiatavad meid mitte uskuda igasuguseid kõmuteateid, siiski ei tohi sellest teha järelduse, et uute ja mõjuvamate sõjagaaside leidmine on täitsa võimata. Palju mõistlikum ja ettevaatlikum oleks igatahes alati arvestada selle võimalusega. Sealjuures võib oletada, et päris tundmatute ja ülirikardetavate sõjagaaside leidmiseks on vähem eeldusi, kui mõne uue ja võib olla ka mõjuvama esitaja ilmutamiseks juba tuntud sõjagaaside gruppidest.

Üldiselt aga ei tohi kunagi unustada, et sõjagaasi tähtsus ei olene mitte ainult tema kahjulikust mõjust inimese organismile, vaid palju tähtsam on siin küsimus, kuivõrt raske ehk kerge on ennast kaitsta selle mõju eest. Sellepärast on ka arusaadav, et igalpool püütakse arendada esimeses järjekorras just neid sõjagaase, mille vastu on kõige raskem leida kaitset.

Praegusel ajal ei ole veel leitud täiesti kindlat ja otstarbekohast kaitset s õ v g a a s i d e ja a e v a s t u s g a a s i d e vastu ja sellepärast peame kindlasti sellega arvestama, et tulevikusõjas võetakse esimeses järjekorras tarvitusele just neid sõjagaase, mis kuuluvad neisse kahte gruppi.

Edasi tuleks ka sellega arvestada, et tulevikusõjas kindlasti tarvitamist leiavad väga mõjuvad p i s a r g a a s i d . V a a -

tamata nende „ilmsüütu“ mõjule inimese organismile, osutasid nad lahinguväljal siiski väga otstarbekohasteks, sest juba äärmiselt väikses koonduses avaldasid nad oma mõju ja sundisid vaenlast gaasitorbikuid kandma, vähendades seega ta võitlusvõimet.

Vaadeldes m ü r k g a a s i d e g r u p p i , näeme, et siin juba Maailmasõjas tehti katseid ühe väga kange ja kardetava mürgainea, nimelt sinihappega. Kuid see mürggaas ei annud lahingolukorras kuigi häid tagajärgi, mis sellega seletatav, et sinihappe aurud olid vähe kergemad õhust ja selle tõttu väga ruttu laiali valgusid, millepärast oli raske luua tihedat gaasiplüve.

Juba Maailmasõjas püüti ülesaada sellest pahest sel teel, et sinihapet tarvitati segatult teiste ainetega, mis andsid raskemaid aure (prantslaste „vincennite“). Kuid need katsed ei annud siiski rahuldavaid tagajärgi, mille tõttu sinihappe sõja lõpul kadus lahinguväljalt. Arvesse võttes aga sinihappe kanget mürgomadust ja selle peaaegu silmapilkset mõju (suuremas koonduses), võib oletada, et sel alal jätkatakse veel katseid ja uurimisi. Kui peaks leitava meetod, kuidas sinihappe aurusi raskendada, siis oleks niisugune segu üks kardetavamatest sõjagaasidest ja tuleks sellepärast kindlasti ka tulevikusõjas tarvitusele. Praegu aga puuduvad veel igasugused andmed nende katsete positiivsetest tagajärgedest.

Teine esindaja samast mürggaaside grupist on kõigile tuntud v i n g u g a a s . Seda ainet Maailmasõjas sõjagaasina ei tarvitatud, sest esiteks oli ta, nagu sinihappegi, õhust kergem ja teiseks oli võimata seda gaasi hariliku temperatuuri juures vedelikuks muuta, et teda siis sarnasel kujul mürgskudesse ja miinidesse paigutada. Kuid teisest küljest on vingugaasil väga tähtsad omadused, mis ta tarvitamist sõjagaasina soovitatavaks teevad. Tema kõige tähtsam omadus on see, et inimene oma erkudega ei suuda kindlaks teha vingugaasi olemasolu, sest tal ei ole ei värvi, ei maitset, ei lõhna ega ka ärritavaid omadusi. Ja arvesse võttes, et mürgitusprotsess selle gaasi juures edeneb harilikult kaunis aeglaselt (suures koonduses surmab otsekohe) ja mingi erilise tundmuse ehk tundemärgiga end sealjuures ei väljenda, siis oleks täiesti võimalik selle gaasiga vaenlase peale mõjuda ilma, et viimane seda õigel ajal märkaks. Vingugaasi teine tähtis omadus seisab selles, et aktiveeritud süsi seda

gaasi ei adsorbeer, mille tõttu ta kõikidest praegu tarvitusel olevatest söe filtriga varustatud gaasitorbikutest vabalt läbi tungib. Nimetatud omadused teevad vingugaasi väga mõjuvaks sõjagaasiks ja sellepärast võib arvata, et ka selles suunas tehakse praegu õige palju katseid. Kui korda läheb neist raskustest ülesaada, mis vingugaasi tarvitamisel veel praegu ilmsiks tulevad, siis on enam kui kindel, et ka see aine võetakse tulevikus sõjagaasina tarvitusele.

L ä m m a s t a v a t e g a a s i d e kohta on mitmed eriteadlased arvamist avaldanud, et tulevikusõjas neid enam tarvitusele ei võeta, sest nende vastu on kõige kergem ennast kaitsta. Sellepärast pole selles suunas ka midagi erilist tehtud ja see grupp on oma koosseisu poolest endiseks jäänud.

Kõik eelpool loetletud sõjagaaside grupid olid Maailmasõjas katsestatud ja nende otstarbekohasust nii sõjalisest kui ka tehnilisest küljest on rohkem ehk vähem tõendanud praktilised kogemused. Neid tõendusid ei ole aga kõikidel neil targustel ja

ennustustel, mis räägivad mingisugustest täitsa uutest, näiteks „uinutavatest“ sõjagaasidest ehk niisugustest ainetest, mis mõjuvad seni ajani lahingus kaitsmata olnud kehaosadele ja orgaanidele, näiteks — kõrvadele. Seni ajani tuntud narkootilised ained ei või üldse kõne alla tulla, kuid ka need, mis tulevikus leiutatakse, jäävad ikkagi sõjalises mõttes tähtsusetaks, sest kaitse nende vastu on äärmiselt lihtne.

Kokkuvõttes näeme, et vaatamata suurte jõupingutustele, ei ole veel seni ajani korda läinud midagi täiesti uut ja põhjapanevat sõjagaaside arendamiseks teha; vähemalt puuduvad praegu veel selle kohta igasugused usaldust vääriavad teated. Mõned uued mõjuvad sõjagaasid on küll leitud, kuid oma iseloomu poolest ei erine nad sugugi Maailmasõja gaasidest.

Sellepärast võib oletada, et tulevikusõjagaasid saavad väga palju sarnanema Maailmasõja omadele. Seda arvamist on juba korduvalt avaldanud Ameerika ja Inglise paremad eriteadlased.

(Järgneb.)

Üleriiklikkude suusatamise võistluste tulemused.

Kaitseväe kolmandad üleriiklikud suusatamise võistlused peeti 14.—17. veebr. s. a. Rakveres.

Samal ajal pidasid seal ka kaitseleit, piirivalve ja politsei omad teised üleriiklikud suusatamise võistlused.

Aasta-aastalt on suusasport meil suuremat poolehoidu võitnud, on leidnud tunnustamist juba rahvamasside poolt. Ka käesolevad võistlused näitasid, missuguse innuga enne võistlusi harjutati. Korraldati eelvõistlusi linnades, alevites ja külates, et väärikselt esineda üleriiklikul tali-olümpiaadil. Suusasport on hakkanud tungima kõigisse rahvakihtidesse, on kantud isegi juba maale, kus on võrsunud rida uusi nimemaid mehi.

Võistlustest võttis osa: kaitsevääst 116, kaitseleitidust 131, piirivalvest 19 ja politseist 19 — kokku 285 võistlejat.

Kui jälgida kolme aasta vältel võistlustest osavõtjate koosseisu, siis näeme, et aasta-aastalt on suurenenud kaaari osavõtt võistlustest ja klasside arv on kasvanud

kolmele. See näitab, et kaader sammub elujõulist rada — vastu tervisele ja jõule, mis temal võimaldab edukalt ette valmistada noori kodanikke riigikaitseks. Olgu selgituseks allolev tabel:

	1927 a.	1928. a.	1929. a.
Osavõtjaid kokku . . .	110	114	116
Ohvitsere . . .	12	22	24
Üleajateenijaid . . .	18	27	37
Ajateenijaid . . .	80	65	55
Eriklassis võistlejaid . . .	—	—	18
A „ „ . . .	30	47	50
B „ „ . . .	80	67	45

Möödunuid üleriiklikke suusatamise võistlusi austasid esimest korda oma osavõtuga ka Soome vennasrahva kaitsevää ja kaitseleitide väljapaistvamad suusasportlased. Vennasrahva kaitsevää poolt külastasid võistlusi Soome kaitsevää kehalise kasvatusse juhataja major T i i r i ühes võistlejate lipnik K u v a j a, veltv. K a r k h u n e n, kapr. L e m i n e n, kapr. H u j a n e n ja rms. H e i k k i n e n'iga. Soome kv. võistlejad tulid Poolast — Zakopanest,

Üleriiklised suusatamise võistlused Rakveres 14.—17. II 1929.

Esiplaanil (vasakult paremale): Läti sõjaväe esindaja kol. Schihds, Poola sõjaväe esindaja kapt. Kwiecinski, Soome saadik minister Vuorimaa, sõjaminister hra M. Juhkam, Virumaa valitsuse esimees hra Kiiver, piirivalve valitsuse ülem kol. H. Kurvits, Kaitseliidu esindaja major J. Balder.

kust nad võtsid osa rahvusvahelistest võistlustest ja 28 km patrullsuusatamises 18 rahvuse keskel tulid esimesele kohale.

Soome kaitseliidu poolt külastasid võistlusi sealse kaitseliidu peastaabi kehalise

kasvatuse inspektor härra Koskinen, maleva kehalise kasvatuse instruktor Pakkala ja võistlejad: kaitseliitlased Väänänen, Pullola, Kosper, Äberk ja Nikänen.

Soome meeskond võistlustel.

Keskel Soome kaitsväe kehalise kasvatuse juht major Tiiri.

Soome kaitseväe suusasportlased võtsid osa ainult 25 km võistlustest. Teistes maades nad ei võistelnud, vastavate suuskade puudumisel. Suusad, mis Poolas bagažina teele olid saadetud, hilinesid kahe päeva võrra mingisuguse sekelduse tõttu Lättis. Kaitseliidu suusatajad võtsid osa ka 10 km. suusatamisest.

Olgugi, et enne võistlusi oli käre pakane ja kraadiklaas näitas alati üle 20 pügala, muutus ilm juba võistluste eelpäeva

tele kohvi ohvitseride kasiinos, kell 0900 sõideti jälgima kaitseliidu kolme kilomeetri võistlust, sealt edasi maavalitsuse majja suusasporti näitust vaatama.

Suusasporti näitus pakkus võrdlemisi ilmeka pildi. Oli rohkesti väljapanekuid igasugustest suusatuüpidest, sidemetest ja riidetest.

Diagrammid näitasid meie suusasporti arengut. Näitusel demonstreeriti veel kodusel viisil suuskade valmistamist, mis

Hüpped suusavõistlustel.

õhtul soojemaks ja püsis sellisena kogu võistluste aja. Keskmine temperatuur kõikus 10—12 R. pügala vahel.

Lund oli võistlusväljal keskmiselt, kuid üksikutel küngastel ja küntud põldudel leidis mustendavaid kohti, mis võistluste tagajärgede peale mõju ei avaldanud. Lume-pind oli võrdlemisi ebasoodne — loiguline ja kaetud kõva korruga, mis sundis suusad kõrvale libisema.

Võistluste viimane päev, pühapäev, kujunes suurimaks spordipäevaks. Sel päeval oli ette nähtud kaitseväe, kaitseliidu, piirivalve ja politsei ühine 25 km võistlus Riigivanema nimelise rändauhinna peale.

Pühapäeva hommikuse rongiga jõudsid Rakvere aukülastisena sõjaminister härra J u h k a m, Soome saadik minister härra V u o r i m a a, 1. diviisi ülem kindral T õ n i s s o n, politsei direktor härra R e i m a n n, abidirektor härra S o o m a n, kehakultuuri sihtkapitali valitsuse esimees härra T õ n t s o n ja teised. Külalisi võttis jaamas vastu kohalik garnisoni ülem kolonel P a a v i j a n ühes kohaliku omavalitsuse esitajatega. Kell 0800 anti külalis-

tulevad hinna poolest ligi 3 korda odavamad vabriku omadest ja oma väärtuses ei ole palju halvemad. Näituselt sõideti Tõrma Kõrgemäele suusahüpete demonstratsioonile. Et meil varem suusahüppeid ei ole korraldatud, tahtis seda igauks nüüd oma silmaga näha. Rahvast oli hüppekohale murruna kokku tulnud. Hüpped algasid auvõraste kohale jõudmisel. Hüppeid demonstreerisid Soome kaitseväe väerükk K u v a j a n ja kaitseliitlane Toivo N i k ä n e n. Eestlastest demonstreeris hüpet reames Harpe ja kaitseliitlane L i l l e. Olgugi, et hüppemägi oli halb ja lohakalt ehitatud — trampliiniks koormahagu ja neli vaia, saavutas väerükk K u v a j a n i siiski 30 m hüppe, kuna eestlased ainult 15 m küünisid.

Kell 1400 algas ühine nelja organisatsiooni vaheline 25 km võistlus. 25 km jooksutee kujutas endast 12,5 km pikkuse ringi, mis läks üle Hiemäe, Mäetaguse veski, Palarmo lage, läbi linna liivaaukude ja Tammiku Vallimäe alla. Jooksta tuli kaks ringi. Jooksutee, mis oli murdmaastikuline, tuleb lugeda meie oludes võrdle-

Tartu Ülikooli Kehalise Kasvatuse Instituudi naisõpilasi võistlustel.

missi raskeks. Kogu teel leidis 5 kõrgemat mäe, siis üksikuid künkaid ja metsa. Starti ilmusid kaitseväest 87, kaitseliidust — 36, piirivalvest — 19, politseist — 19 ja soomlasi — 8. Et startisid 169 võistle-

lest ja kaitseliitlane Niilov. Esimesena katsid maa Soome kaitseliitlased Väino Väinänen, Aksel Kasper ja Emil Äberg ajaga 1 tund 30 min. 15 sek., sellele järgnes Soome veltveebel Karhu-

Momente suusavõistlustelt.

jat ühe korraga, siis pakkus see vaatajatele võimsa pildi suusaspordist. Samuti näitas ühine start jälgijatele selgelt, kui-võrt meil suusasport on algastmel, võrreldes soomlastega. Kohe stardist hakkavad esimestena teed rajama soomlased, nende kannul n.-ltn. Veeborn, Mõttus.

nen — 1 tund 34 min. 32 sek., 5 min. hiljem jõudis finiši n.-ltn. Veeborn — 1 tund 39 min. 52 sek., mis uus kaitseväge rekord. (Endine 1 tund 50 min. 32 sek.) Võistlusi jälgis huviga üle 1000-pealine rahvahulk.

Pärast 25 km võistlust tutvustati au-

Hüpped suusavõistlustel.

võõrastele ja ajakirjanikkudele 1. diviisi ülema kindral Tõnisson'i ja garnisoni ülema kolonel Paavijani poolt garnisoni sõdurite elamuid.

Kell 1900 järgnes aktus ja auhindade väljajagamine Rahvamajas. Aktuse avab kindralstaabi VI osakonna ülem kolonel Kasekamp, mille järele kõneleb sõjaminister härra M. Juhkam, kes tuletab meele suusaspordi tähtsust. Sõjaministri kõne järele astub kõnetooli Soome saadik minister Vuori, kelle kõnetoolile ilmudes orkester mängib Soome hümnid. Soome saadik tähendab omas kõnes, et sportlaste isiklik kokkupuutumine võistluste ajal aitab kaasa riikide ja rahvaste lähenemisele. Kõne lõpul kutsub üles saalisviibijaid Soome kaitsevaelasi ja kaitseliitlasi hüüdma „elagu“ Eesti kaitsevæele ja kaitseleidule. Võimsalt ja jõurikkalt kõlab saalis soomlaste kolmekordne „eläköön“. Pärast Soome saadikut kõnelevad 1. diviisi ülem kindral Tõnison, kaitseleidi staabi ülem kolonel Maide, poliitsei direktor Reimann, maavalitsuse esimees härra Kiiver ja teised, millele järgneb auhindade väljaandmine sõjaministri poolt. Meie võistlejate seas jagati ka kõigile soomlastele ilusad mälestusauhinnad. Riigivanema rändauhinna võitis

teist korda kaitsevægi 86 punktiga, kaitseleidi 31 punkti vastu. Sõjaministri rändauhinna — hõbekarika, kõigis klassides kokku võitis Sõjakool 88 punktiga, kindral Tõrvandi rändauhinna — kaminakella, eriklassis võitis 1. jal. rügement 29 punktiga. Arsenali rändauhinna — püstol-kuulipilduja, A klassis, võitis Kindralstaap 20 punktiga. Sõjaministeeriumi auhinna — suusataja kuhu, patrullsuusatamises võitis 1. jal. rüg. 1. pataljon. Vabrikantide ühise auhinna — paremale malevale A klassis võitis Narva maleva 55 punktiga, Tartu spordiriistade rändauhinna B klassis võitis Viru maleva 47 punktiga. Piirivalve suusatamises tuli esimesele kohale Narva jaoskond 48 punktiga Tallinna 10 punkti ees.

Pärast auhindade väljaandmist oli korraldatud naiskodukaitse poolt kutsutud küllalistele ja kõigile võistlustest osavõtjatele ühine tee 5. üks. pataljoni söögisaalis. Koosviibimisel peeti vastastikkuseid kõnesid ja kohalik laulukoor kandis ette Eesti ja Soome viisisid. Hiljem oli kutsutud küllalistele õhtusöök ohvitseride kasiinos.

Auvõõrad ja osa võistlejaid lahkusid juba öösis rongiga Rakverest. Hommikul lahkusid ka soomlased ja järelejäänud võistlejad. Võib loota, et möödunud talispordi võistlused aitavad tõsta rakverlaste keskel huvi talispordi vastu.

Võistlejad võlgnevad palju tänu rakverlastele, eeskätt garnisoni ülemale kolonel Paavijani'le, kaitseleidi maleva pealikele major Vaher'ile, naiskodukaitsele,

Hüpped suusavõistlustel.

5. üks. pataljoni ohvitseridele ja allohvitserkonnale, kes kõigiti lahkesti vastu tulid ja võistluste heaks kordaminekuks palju kaasa aitasid.

Soome külalised lahkusid Tallinnast osalt samal päeval ja osalt järgmisel päeval — lennukiga oma kodukohtadesse.

Võistluste tulemused on üldiselt väga head, paremad kui seda olid eelmistel aastatel. Püstitati kaks kaitseväge rekordi n.-ltn. V e b o r n'i poolt 10 ja 25 km.

Erikläss oli eriti võistlusrikas, sest startisid vanad suusaveteranid, nagu n.-ltn. V e b o r n, M õ t t u s, L e s t, kapral T a c h e l l a ja teised. Loetletud isikud õpivad ülikoolis kehalise kasvatuse osakonnas.

Neil olid soodsamad harjutuse tingimused ja nad viibisid enne võistlusi nädal aega Otepää mägedes treeningul, mis nende vormi tuntavalt tõstis. Eriti vormis oli n.-ltn. V e b o r n, kes soomlaste üteluse järele on küü닌ud rahvusvahelise tasapinnani.

A klassis oli eriti silmapaistev major J õ g i, kes oma vanaduse peale vaatamata noored kaugele maha jättis ja nii 10 kui 25 km esimesena finiši jõudis.

B klass oli käesoleval võistlusel tunduvalt parem möödunud aastast. 10 km suusatamisel katsid 6 meest maa alla 45 min., kuna möödunud aastal ainult üks suutis seda teha.

Uuemaid tankivastaseid relvu.

H. Vanaveski.

Võitluses tankide vastu jalaväelane tunneb ennast võimetuna, sest tema püssi ja kuulipilduja tuli ei suuda teha tankidele tunduvat kahju. Jalaväe kaitsetus tankide vastu annab vaenlasele suure ülekaalu, enese võimetuse tundmine mõjub demoraliseerivalt; seepärast mõjuva tankivastase relva leidmine ja tarvitusele võtmine on möödapääsematult tarvilik. Sellega on seletatav ka see eriline tähelepanu, mis sõjakirjanduses viimasel ajal on pööratud võitlusele tankide vastu, ja leidurite ning tehaste intensiivne töö selle küsimuse lahendamiseks.

Tankivastasel relvalt nõuetavad omadused olenevad tankist, mille vastu see relv peab võitlema.

Arvamised tuleviku tanki kohta on väga lahkuminevad. Ühed eelistavad üli-raskeid prantsuse 2 C tüübilisi tanke soomusega kuni 45 mm, arvates, et soomusel alla 15 mm ei olevat mingit väärtust, sest see on läbistatav 20, 13 ja soodsatel tingimustel ka 8 mm tankivastaste relvade kuulidega. Teised püüavad tõeks teha, et tuleviku tanki soomus ei või olla suuremalt osalt paksem kui 12 mm, ainult tähtsamad osad kaetakse 25 mm soomusega. Sellevastu on nende liikumise kiirus suur — kuni 48 km tunnis.

Üldiselt tankide, samuti ka teiste soomusmasinate arengus valitseb tung suurendada kaht tähtsat omadust: liikumiskiirust ja soomuse tugevust. Neid kaht tingimust on raske korruga täita,

sest nad käivad üksteisele vastu: soomuse raskuse suurendamine vähendab liikumiskiirust, kuna suure kiiruse saavutamiseks peab soomus olema võimalikult kerge. Mõlema teguri tähtsust tuleb alati järele kaaluda, et valida kõige otstarbekohasem vahekord nende vahel. Viimasel ajal püütakse vähendada tabamise võimalusi kiire ja painduva liikumisega. See nõuab soomusmasinatelt kerget kaalu. Kerge kaalu poolt räägivad ka võimalus kasutada nõrgemaid sildu ja ülevadamiste hõlpsus. Seepärast tõenäolikuks tuleviku tanki tüübiks võiks lugeda sarnast, mille raskus on alla 12 tonni ja mille soomuse paksus on kuni 20—25 mm. Tanki raskuse kahekordne suurendamine võimaldaks tõsta soomuse paksust ainult kuni 30 mm.

Soomusautole on kergus ja kiirus veel tähtsamad, mispärast tema soomuse paksus võiks ulatuda ainult 12 millimeetrini. Järelikult kõik tankivastased relvad on edukalt kasutatavad ka soomusautode vastu.

Soomusmasinate arengule on kohtanenud ka nende vastased relvad. Tankivastase relva ülesandeks on soomuse läbistamine ja tanki mehhanismi või meeskonna võitlusvõimetuks muutmine. Tankivastasel relvalt nõuetavate omaduste kindlaksmääramiseks on tarvis teada:

- soomuse tugevus;
- laskekaugus;
- nõuetav purustamise võime tanki sisemuses.

Peale selle tankivastaselt relvalt nõutakse suurt tabamise täpsust, sest vastase tank tuleb teha võitlusvõimetuks, ilma, et tema lähedal asuvad omad sõdurid kannataksid. Tankivastane relv peab teotsema kiirelt ja purustama vastase tanki esimese pauguga, sest vastasel korral võib tank ta hävitada.

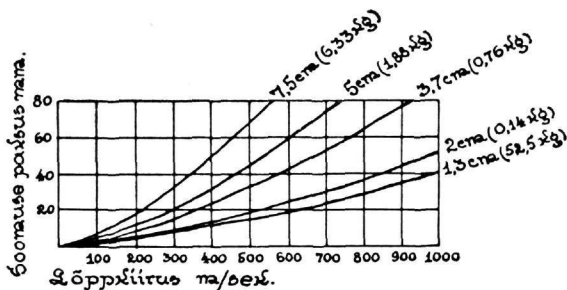
20 km tunnikirusega liikuv tank viib tankivastase relva nähtavuse piirkonnas ainult lühikese aja — 1—2 minutit, või ainult mõne sekundi. Kiiresti liikuva märgi täpise tabamine on võimalik ainult mürsu suure algkiiruse ja sellega seotud lühikese lennuaja juures. Sihitamine peab olema kiire ja relv pööratav võimalikult 360°.

Soomustlähbistav võime oleneb mürsu kaalust, kiirusest tabamise momendil, mürsu vormist ja ehitusest.

Tankivastase relva kaliibri alam piir võiks olla umbes 13 mm, kuid lõhkeainega täidetud ja sütikuga mürske on võimalik valmistada ainult alates 20 mm. Sõjakogemused näitasid, et 13 mm teraskuul avaldas küllaldast mõju tanki meeskonna, mootori või liikumismehhanismi vastu ainult erilisel soodsal tabamisel.

Mürsu kaal 600—700 g, mis omab küllaldase soomustlähbistava ja lõhkevõime tankide vastu soomusega kuni 20—30 mm, neid ühe tabamisega võitlusvõimetuks muutes, saavutatakse alles 37 mm kaliibri juures.

Vahekorrad kaliibri (mürsu raskuse) kiiruse tabatismomendil ja lähbistatava soomusterase paksuse vahel on näidatud järgmises diagrammis:

Kui tabamine sünnib mitteperpendikulaarselt soomusplaadile, siis lähbistamise võime on muidugi väiksem.

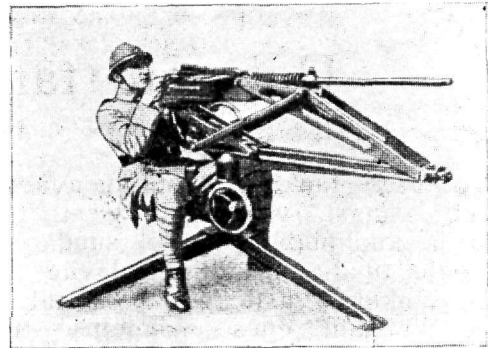
Diagrammist on näha, et näiteks 20 mm soomusterase lähbistamiseks on vaja järgmisi mürsu kiirusi:

13 mm kaliibri juures	—	620 m/sek
20 " " "	"	520 "

37 mm kaliibri juures	—	360 m/sek
5 " " "	"	280 "
7,5 " " "	"	210 "

Mürsu kiirus tabamisel oleneb tema algkiirusest. Seepärast algkiirus ja mürsu raskus on peamised alused relva konstrueerimisel, nendest oleneb ka relva üldine kaal.

Arvesse võttes, et kergesti käsitava ja liikuva tankivastase relva üldine kaal ei tohiks tõusta üle 300 kg, võib tankivastase relva kaliibri ülemiseks piiriks lugeda 5 cm. Suuremate kaliibrите ja suure algkiiruse juures muutub relv liig raskeks.

13,2 mm Hotchkiss klp. kergel välilafetil.

Küsimus, kas jalaväe suurtükk võiks enese peale võtta ka tankivastase võitluse ülesanded, on raskesti lahendatav. Ühine suurtükk kõigi lähedamaa võitluste ülesannete jaoks annaks palju paremusi, kuid ta kujutaks endast kompromissi, mis ühtegi ülesannet ei suudaks hästi lahendada. Ameerika Ühisriikides tehti 1920. a. sellel alal katseid, kuid hiljem arendatakse seal jalaväe 37 mm kahurit ja 75 mm müüseri eraldi tankivastastest relvadest.

Hollandi tehas „en Handelmaatschappij“ on ehitanud 65 mm jalaväe suurtüki, mille toru tankide vastu võitlemiseks vahetatakse 37 mm toru vastu. 65 mm toruga on see relv haubits, mis on määratud võitluseks varjatud meeskonna vastu; 37 mm toru muudab selle relva kahuriks, mille mürskudel on soomuse lähbistamiseks tarvilik suur algkiirus.

Kui piirduda 300 kg raskuse ülemääraga, siis võib tankivastane suurtükk lähbistada 1000 m kauguselt 25—40 mm soomuse.

Praegu tarvitusel olevad või vabri-

kute poolt pakutavad soomusvastased relvad jagunevad kahte liiki:

- kuulipildujad kaliibriga 12—25 mm;
- kahurid kaliibriga umbes 40 mm.

Allpool toodud tabel sisaldab peajasjalikult eratehaste poolt valmistatud relvu.

47 mm Bofors suurtükk läbib 40 mm soomuse kuni 900 m kauguselt.

Tabelis toodud relvad kaliibriga kuni 14 mm on määratud võitlemiseks peajasjalikult lennukite vastu, 20 mm kaliibriga — nii lennukite kui ka tankide vastu, kuna 3—5 cm suurtükkide peamine ülesanne on võitlus tankide vastu.

Vabrik	Kaliiber mm	Laskevalmis relva kaal kg	Laske- kaugus m	Algkiirus m	Praktiline laskekiirus Lasku min.	Kuuli (mürsu) kaal g
Browning (U. S. A.)	12,7	74	8000	760	550—600	52
Hotchkiss	13,2	163	7000	800	180—250	52
Breda	14	üle 100	5000	1000	200	60
Oerlikon, Mud. S.	20,1	170	—	835	100	142
Hotchkiss	20	—	—	875	—	128,5
Holl. Ind. en H. Matsch	20	80	—	1000	—	—
		134		580		144
				600		127
Madsen	20	93	6000	675	100	165
Fiat	25,4	40	4000	750	100	140
Vickers	3,7	241	4200	440	60	200
Skoda	3,7	200	6500	—	—	680
				460	—	825
Bofors	3,7	228	3300	485	—	800
				610	—	600
U. S. A. jalav. suurt. M J	37	163	5000	609	120	700
Beardmore	40	189	3400	579	40	546
Beardmore	4,7	235	6630	494	35	910
Bofors	4,7	235	6630	560	30	1474
						1500

Prantsuse 13,2 mm Hotchkiss kuulipilduja läbib 100 m kauguselt 20 mm kroonnikkelterasest soomuse. Ta on ehitatud peajasjalikult lennukite vastu võitlemiseks.

Itaalia vabriku Breda (Brescias) 14 mm kuulipilduja juures on tähelepanuväärne suur algkiirus — 1000 m/sek, mis võimaldab läbistada 20 mm nikkelterase kuni 1000 m kauguselt.

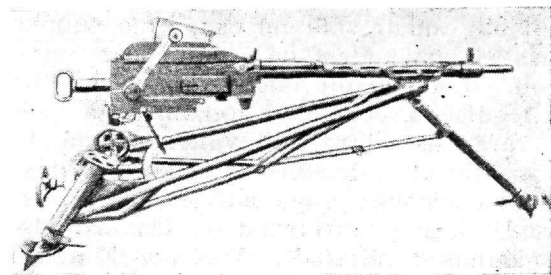
Shveitsi vabriku Oerlikon'i 20 mm kuulipilduja raua pikkus on 70 kaliibrit, ta läbib parima inglise 36 mm soomusplaadi 370 m kauguselt.

Hollandi tehase H. Matsch'i 20 mm kuulipilduja läbib 21 mm soomuse 350—400 m kauguselt ja 32 mm soomuse — 150—200 m kauguselt.

Madseni 20 mm kuulipilduja ballistilised omadused on eelmisest paremad. Ehituselt sarnaneb ta Madseni kergele kuulipildujale, ainult kõik osad on suuremad. Kuulipilduja ja lafett kantakse lahingus kumbki kahe mehe poolt.

37 mm suurtükid keskmiselt läbistavad perpendikulaarsel tabamisel 20 mm soomusplaadi 700—1000 m kauguselt ja 10 mm soomuse kuni 3900 m kauguselt.

Tankivastase relva lafett peab võimaldama sihtpunkti kiiret muutmist horisontaalses suunas. Kui relv on määratud ühtlasi lennukite vastu võitlemiseks, siis peab ta tõstenurk ulatuma kuni 60—85°. Need nõuded ei ole rahuldavalt lahendatud paljude lafettide juures: horisontaalne külvinurk on liig väike — 10—40°, ulatudes üksikutel tüüpidel 80 kraadini.

20 mm Madsen klp.

13 mm kaliibri juures tarvitatakse peale harilikkuude soomustlähbistavate kuulide veel sarnaseid, millede lendjoon on nähtav (kuni 1000 m) ja süütekuule.

Lendjoone nähtavaks tegemiseks kuuli tagumisse otsa puuritakse 6 mm läbimõõduga 10 mm sügavune auk, mis täidetakse vastava põleva ainega. Süütekuulidel täidetakse õõnsus vosvoriga. Väiksema raskuse tõttu on nähtavate ja süütekuulide soomustlâbistav võime väiksem harilikkude kuulide omast.

20 mm mürsud on kas massiivsed, nähtava lendjoonega, või täidetud lõhke- või süüteainega. Lennukite vastu võitlemiseks 20 mm mürsud on varustatud hetksütikuga; nende mõju soomuse vastu on võrdlemisi nõrk.

37—47 mm mürsud on mitmet tüüpi, vastavalt sellele, kas nad on määratud soomuse lâbistamiseks või mitmesuguste teiste lahingülesannete täitmiseks.

Ajalugu näitab, et iga uus pealetungi sõjariist kutsub ellu küllalt võimsa kaitsevahendi tema vastu. Otstarbekohase tankivastase kaitsevahendi leidmise kallal töötab palju päid, ja see töö ei lõpe enne, kui on leitud tankile vääriline vastane.

Allikad: „Heerestechnik“ 1928. a. NN 1, 2, 3, 10 ja 11. „Revue d'artillerie“ 1928. ja 1929. a. t. 100, 101 ja 103. F. Heigl — Taschenbuch der Tanks.

Tänavvõitlusest.

Enne Maailmasõda ei pandud tänavvõitluste peale erilist rõhku. Kõik küsimused, mis nendega seotud olid, valgustati vastavalt üldsõjapidamise viisidele. Olguigi, et Vene-Jaapani sõjas 1904.—1905. a. kindlustatud asulad mängisid mõnikord tähtsat osa, kus vastase väljatõrjumiseks kas üksikutest kindlustatud majadest, või kvartaalidest, kasutati enam-vähem erilisi võitlusviise, kuid suuremad tähelepanu nad siiski ei äratanud. Maailmasõda ei toonud ka sellel alal suuremat uut. Võib isegi ütelda, et Maailmasõjas tänavvõitluse viise enam-vähem nende puhtal kujul tuli vähe kasutada, sest suurtüki tulega tehti tihti asulad maatasa, enne kui oma jalavägi sinna jõudis.

Maailmasõjale järgnevad kodusõjad nihutasid tänavvõitluse päevakorda. Küsimuse lahendamine osutus kaunis keeruliseks ja raskeks, eriti kodusõja oludes. Moraalselt tuleb siin sellega arvestada, et linnas viibivad pole kõik vaenlased. Neid võib olla ainult väiksem osa, kuna suurem mass kodanikkudest on, võib olla, meie poolt. Loomulikult tuleb samasel juhusel nii tegutseda, et süütud kodanikud ja nende varandus võimalikult vähem kannataksid. Viimane nõue veeretab tänavvõitluse läbiviimisele ette väga mitmesugused raskused. Luure teostamine on tänavvõitlustes äärmiselt piiratud. Raske on kindlaks teha vastase jõudu, asukohti, relvu jne. Ta võib asuda igas majas, igas kvartaalis või raioonis, ta võib ka asuda ainult mõnedes nendest. Tal võivad olla kindlustatud üksikud majad, võivad seda ka olla terved kvartaalid, ehitatud barrikaadid jne., kuid nende kindlustuste iseloomust ja vastupanu võimest võib kallaletungija selge pildi

saada peale võitluse algust ühe või teise objekti vastu. Õhuluure ja täpne linna tundmaõppimine plaani järele toob siin kahtlemata suurt kasu, kuid selget pilti vastasest nad ikkagi ei anna. Andmeid täiendab juba lahingtegevus, mis omakorda õige raske. Kallaletungija peab liikuma varjamatult või kasutades võrdlemisi juhuslikke varjendeid, kuna vastane täiesti peidetud võib olla ja ennast ainult siis ilmutada, kui selleks soodne moment. Seda simas pidades, peab kallaletungija kõik okupeeritavad majad ja kvartaalid põhjalikult vastasest puhastama. Tänavvõitlustes, võitluse ajal, on kallaletungijale luure teostamiseks lahingmasinad suureks abiks. Liikudes oma jalaväe ees, võivad nad oma vastase tule, kui mitte täielikult maha suruda, siis vähemalt tema mõju märksa vähendada ja enam-vähem tõetruult kindlaks teha, kus vastane asub. Kuulipildujatest ulistamine akende, eriti kivimajade pihta, ei anna suuremaid tagajärgi. Küllaldase mõju avaldab tuli 37 mm suurtükist, mille meliniit mürsk annab lõhkemisel umbes 70 kildu, kaaluga 5—10 gr. Kildude algkiirus on 600—700 meetrit sekundis. Nende surmava raadiuse võib keskmiselt lugeda 5—10 meetrini. Tungides läbi puuseina, lõhkeb mürsk toas, kus vastasele tugevat kahju sünnitab. Kiviseinast mürsk läbi ei tungi. Sellepärast tuleb tuli juhtida akende pihta, nii et mürsud aknaraame riivaks. Lâbistades raami, lõhkevad mürsud toas. Musta rohuga laaditud mürsude lõhkemised pole nii mõjuvad. Keskmise kildude algkiirus ei ulatu neil üle 300—400 meetri sekundis. Kildude arv on märksa vähem ja nende surmav raadius on umbes 5—6 meetrit. Trotilliga laaditud mürsude oma-

dused võrdnevad umbes meliniit mürsude omadele. Mõistagi, et vastase peale avaldavad head mõju käsigranaadid, pommid ja miinid. Paistab, nagu oleks kaitsel asuv vastane tänavvõitlustes märksa paremas seisukorras, kui kallaletungija. Tegelikult pole see nii. Asudes kas üksikutes majades, või kvartaalides, on kaitsel asuv vastane isoleeritud. Omavaheline side pidamine on äärmiselt raskendatud, Samuti on ka tema luuretegevus piiratud. Löök iga üksiku objekti pihta kallaletungija poolt on kaitsjale ootamatuseks. Raske on ka üksteisest eraldatud gruppidel pilti saada üldisest lahingu käigust. Sellest on näha, et ka kaitsja on tänavvõitluses küllalt raskest olukorras, kuid kui ta ennast on hästi

suutnud organiseerida, on ta siiski veidi paremas seisukorras, kui kallaletungija. Edukaks tänavvõitluse läbiviimise peatingimuseks on — mitte lasta vastasel end organiseerida.

Riigi sisekaitse seisukohalt tuleb nõuda, et asulaid, kus võib oletada tänavvõitlust, õpitaks kaitsjailt aegsasti tundma, et oleks kokku seatud tegevuse plaan jne.

Mis puutub siin tegevuse viisidesse (kui võitlus alanud), siis olenevad nad ära olukorrast, nagu igas võitluses, silmas pidades ainult seda, et süütud kodanikud võimalikult vähem kannataks. Mõistagi, ei tohi see põhjuseks olla oma vägede hävinemiseks.

J. L.

Moondamisest, õhufotost ja õhufotode dešifreerimisest.

Õhufoto asjanduse arendamise otsekoheseks järeltuleks möödunud sõjas oli moondamise väga kiire arenemine ja moondamise võtete suurejooneline täienemine.

Õhufotod, milliseid valmistama ja kasutama hakati otsekohe Maailmasõja algul, eriti aga peale esimeste sõjakuude möödumist, kujutasid niivõrt selgelt maastiku reljeefi ning fikseerisid niivõrt täpselt vastase asetuse kõigis tema peensustes, et peaaegu ilmeksimata võimalik oli ette aimata vastase kavatsusi.

Selle järeltuleks oldi sunnitud moondamises tegema järsu hüppe, kusjuures sageli väga keeruliste ja kalliste tehniliste vahendite kasutamisest tagasi ei põrgatud.

Moondamine oli ja osutub ka praegusel ajal teguriks, mis õhufotode lugemist ja uurimist raskendab ning niihästi eksimisi õhufotode uurimisel, kui ka mõningate osavalt moondatud objektide tähelepäemata jätmist esile kutsub ja järelikult õhufotode kasutamist täies ulatuses ei võimalda.

Oleks ekslik tõendada, nagu seda mõnikord tehakse, et õhufotode uurimisel alati võimalik on avalikuks teha kõiki vastase moondamise võtteid. Kuid samuti ekslik on väide, et moondamise abil igasugust tegevust fotokaamera eest võimalik on varjata.

Moondamine ühelt poolt ja õhufotode uurimine resp. lugemine teiselt poolt, on alalises võitluses üksteisega.

Nii näiteks — täielikult moondada (varjata) enam-vähem keerulist kaitsesüsteemi, mitme kaevikute joonega, traataedadega, kaitseehitustega jne. — on sarnane ülesanne, mida tema laiaulatuslikkuse tõttu pea võimata täita.

Pealegi on kogemused näidanud, et kaevikute kontuurid, kui hoolikalt nad ka moondatud ei oleks, siiski õhufotol on tähelepandavad. Võib olla küll üpris nõrgalt, kuid siiski küllaldaselt, et kaevikut ülesleida.

Tuleb allakriipsutada seda, et õhufotode uurijal edukaks töötamiseks vaja on tunda kõiki võimalikke moondamise võtteid ja abinõusid ning seda, et ta õhufotode uurimisel kogu aeg peab arvestama sellega, et vastane võib moondamist kasutanud olla selle tegevuse kahes põhilülenduses: 1) olemasolevate objektide varjamiseks ja 2) petliku ettekujutuse loomiseks vale ehituste või petliku tegevuse näol.

Analüüeerides õhufotol leiduva ühe või teise detaili uurimist, selgub, et sellel tegevusel on vaja alati tähele panna iga üksiku asja järgmisi põhitunnuseid — objekti kujutuse suurust, tema kuju, tema värvingu tooni ja varjusid.

Peatume lühidalt iga ülesloetud tunnuse juures eraldi.

Kujutuse suurus on muutlik, olenedes õhufoto mõõdust.

Õhufotode uurimisel ja dešifreerimisel

on sageli tähtis kindlaks teha teatud objekti tõelikkuse suurust. Näiteks, võib vaja olla äramäärata teel liikuva kolonni pikkust.

Väljaarvestamist toimitakse järgmise valemi järel: $\frac{1}{L} = \frac{f}{H} = \frac{1}{n}$ kus —

l — objekti kujutuse suurus,

L — objekti tegelik suurus,

f — fotokaamera põletiskaugus,

H — pildistamise kõrgus.

$L = ln$ see tähendab, et objekti tõeliku suuruse (L) kindlakstegemiseks, on vaja ülesvõttel äramõõta tema kujutuse suurus (l) ja viimane kasvatada ülesvõtte arvulise mõõdu nimetajaga (n).

Näiteks, kui kolonni kujutuse pikkus ülesvõttel on $l = 0,8$ cm ja ülesvõtte mõõt $\frac{1}{n} = \frac{1}{10.000}$, siis võrdub kolonni tõeline pikkus

$$L = ln = 0,8 \text{ cm} \times 10.000 = 80 \text{ m.}$$

Teatud objekti tõelikkuse suurust võib kindlaks teha ka võrreldes tema kujutuse suurust ülesvõttel sarnaste objektide kujutuse suurusega, millede täpne suurus on teada.

Näiteks — ülesvõttel on vaja kindlaks teha mõninga ehituse pikkus, võrreldes seda samal ülesvõttel leiduvate kaubavagunite pikkusega.

Oletame, et ehituse kujutus on 5,3 korda pikem vaguni kujutusest. Teades, et kaubavaguni pikkus on umbes 7 m, leiame ehituse pikkuse: $7 \text{ m} \times 5,3 = 37,1 \text{ m}$.

Kogemused on näidanud, et õhufotoil veel küllalt kiirelt ja õigelt äratunda võib sarnaseid objekte, millede kujutus mitte vähem ei ole kui 1 mm^2 .

Objekti kuju — on kõige tähtsam tunnus õhufotode uurimisel. Iga asi on kõige pealt äratuntav oma kuju poolest. Kuigi kujutuse suurused, olenedes ülesvõtte mõödust, võivad olla mitmesugused, jääb asja kuju alati muutmatuks.

Objekti kujutuse toon on dešifreerimisel oma tähtsusest järgmiseks tunnuseks.

Tooniks nimetame siin foto paberi tumenemise astet. Toon varjeerub valgest kuni mustani. Valge tooni omavad näiteks lume katte, kiviteede ja kaeviku brustveri kujutused.

On arusaadav, et iga objekt võib ainult siis saada dešifreeritud, kui tema kujutus oma tooni poolest ümbritsevatest esemetest erineb.

Kujutuse toon iseenesest oleneb väga mitmesugustest teguritest; valgusest pildistamise momendil, ilma seisukorrast, fotoplaatide tundelikkusest jne.

Märgime siin ära ainult kõige tähtsama asjaolu ja nimelt, et fotoplaatide tundelikkus mitmesugustele valguse kiirtele ei ole mitte ühesugune, s. t. üks ja sama asi võib ülesvõttel olla tumedam või heledam olenevalt sellest, millisele fotoplaadile ta on pildistatud.

Kuna maapinnal ülekaalus on roheliised ja kollased valguse kiired, siis leiavad õhufotos peaaesjalikult kasutamist n. n. ortokromaatilised plaadid, millised just ülalnimetatud kiirte vastu on tundelikud.

Need plaadid võimaldavad ka avalikuks teha v ä r v — m o o n d a m i s e kasutamist vastase poolt.

Dešifreerimisel on tähtis, et uuritav objekt, oma toonilt võimalikult järsult ümbritsevast maastikust eralduks, kuna aga moondamisel just vastupidist on vaja saavutada.

Varjud — on väga tähtsaks tunnuseks õhufotode uurimisel ja dešifreerimisel.

Mulje, mida avaldab õhufoto, millel puuduvad varjud, erineb tunduvalt muljest mida saame, vaadeldes õhufotot, millele tehtud päikese paistel, s. o. millel leiduvad varjud.

Ülesvõttel, millel puuduvad varjud — näivad kõik detailid (puud, ehitused jne.) olevat ühetasastena, kuna varjudega ülesvõttel nad omavad elava, reljeefse ilme.

Varju suuruse järel võime leida objekti kõrguse.

Kuna kõrguse äramääramisel dešifreerimise otstarbel enamal juhtudel väga suurt täpsust ei ole vaja, siis on siin harilikult küllalt silmaga võrdlemisest. Selle võtte kasutamiseks on vaja, et ülesvõttel leiduksid asjad, millede kõrgus täpselt või umbkaudugi teada, näit. inimeste, vagunite, puude jne. kujutused. Peale kõrguse saame varjude abil äramäärata ka ülesvõttel leiduvad objektid, millistel suuremalt jaolt kõigiti on väga iseloomulised varjud.

Varjude vaatlusel tuleb meeletada, et arvestades nende demaskeerivate omadustega, moondaja alati püüab: 1) Varju moonutada, objekti enda kuju moonutamise (mitmesugused juurde ehitused jne.) kui ka kunstliku maastiku reljeefi muutmise (aukude kaevamine jne.) ja 2) anda

ehitusele sarnane kuju, et ta võimalikult vähem varju heidaks.

Lõpuks tuleb silmas pidada, et varjud sageli ka loomulikkude moondamise vahendite osa etendavad, sest asi, milline peitub varjus, on loomulikult vähem silmapaistev ülesvõttel. Sellepärast peab õhufotode uurimisel väga hoolikalt läbi vaatama kõik metsa veergudelt, ehitustelt, aedadelt jne. langevad varjud, sest siin võivad tihtipeale peidetud olla vähemad väekoondised jne.

Peatume lühidalt ka ühe tähtsama õhufotode uurimise viisi juures, nimelt — õhufotode lugemisel stereoskoobi abil.

Õhufotode uurimisel stereoskoobi abil on võrreldes õhufotode uurimisega teiste abinõude varal (suurekstegev klaas jne.) väga suured paremused, mispärast seda uurimise viisi süstemaatiliseks tarvitamiseks võib soovitada.

Eriti tuleb aga stereoskoopi kasutada neil juhtudel, kui uuritavad objektid esile kutsuvad mõningaid kahtlusi.

Näiteks, kui mõni objekt on moondatud ümbritseva maastikuga ühte tooni, kuid on samal ajal ümbritsevast maastikust veidi kõrgem, siin stereoskoop teeb sarnase objekti avalikuks.

Õhufotode uurimisel stereoskoobi abil tuleb tähele panna järgmist:

1) See uurimiseviis annab piltliku ettekujutuse maastiku reljeefist, millisel asjaolul on suur tähtsus eriti siis, kui puuduvad vastavad kaardid.

Kuid siin peab silmas pidama ka üht väga tähtsat asjaolu. Reljeefi tunne oleb üksteisele järgnevate ülesvõtete katmise suurusest ja ülesvõtte moodsust ($\frac{f}{H}$) Mida väiksem on katmine ja mida suurem ülesvõtte mõõt, seda reljeefsemana näib üks ja seesama maastik või objekt.

Nii näiteks, võivad puud ja mõned teised esemed stereoskoobilisel vaatlusei näituda ebaloomulikult kõrgetena, võrdlemisi madalad kingud — suurte kõrgustikkudena jne.

Selle puuduse tõttu ei ole ka üksikute esemete kõrguse kindlaksmääramine stereoskoobilisel vaatlusel võimalik, või on

võimalik ainult ligikaudselt, võrreldes uuritava eseme näilikku kõrgust — mõne täpselt teada oleva eseme kõrgusega (ehitused, vagunid, telegraafi postid jne.).

Teiselt poolt on aga sel puudusel ka oma hea omadus, ja nimelt — võimaldab ta ka tähtsusetu kõrgendikkude ja madaikkude reljeefi tunda, mida täitsa võimata on kätte saada silmvaatlusega samalt kõrguselt.

2) Stereoskoobilist vaatlemist tuleb kasutada asunduste, raudteejaamade, rongide ja igasuguste maapinnast kõrgemate elamute ja ehituste uurimisel.

3) Stereoskoobi abil on võimalik saada selgemat pilti vastase väliehitustest, sest, tundes maastiku reljeefi, on võimalik selgitada nende ehituste iseloomu ja ülesannet.

4) Stereoskoobi abi tuleb kasutada alati sarnaste õhufotode lugemisel, millel puuduvad varjud, sest varjudeta ülesvõtetel näivad harilikul vaatlemisel kõik objektid madalatena, mis dešifreerimist takistab.

5) Stereoskoobi abil on võimalik uurida isegi metsade sisemust, sest stereoskoopis vaatlemisel kerkivad puude ladvad nagu kõrgemale, erinedes järsult maapinnast, mille tõttu viimane õige selgelt kätte paistab.

6) Õhuülesvõtetel, millised tehtud kevadel või sügisel, näib märg maapind väga tumedana, millepärast väga paljud üksikasjad lähevad kaduma; stereoskoobi abil avaneb aga jällegi võimalus nii mõndagi neist dešifreerida.

Kokkuvõttes võiks öelda, et moondamise areng on väga ligidalt seotud lennuväe tegevuse, eriti aga õhufoto arenguga, ja et moondamine on sihitud peasjalikult just õhuvaatluse vastu. Oma ülesannete täitmisel põrkab moondamine alati väga suurte raskustega kokku. Kuid neid raskusi võib õige suurel määral vähendada, kui moondamise tagajärjed õhuülesvõtetel saavad kontrollitud.

Ainult selle tingimuse täitmisel omavad moondamise tulemused praktilise tähtsuse.

M. K.

Hobune ja mootor.

Huvitava artikli ja kalkulatsiooni on selle üle kirjutanud prantsuse kindralstaabi kolonel Janssen. Toome allpool mõtteid mainitud autori artiklist.

Juba Napoleon pani suurt rõhku kiiruse peale. Ta sõdurite jalad ja hobuste kopsud olid temale pea ainukesteks võiduvõimalusteks ja ta mõistis nende omandusi kasutada — tema vabastas end suurtest vooridest, elas kohalikkudest maa saadustest, suurendas kerget suurtükiväge, mida oli kerge koondada teataval ajal ja teatavasse kohta. Tema suurendas oma ratsaväge, tarvitas teda eelvägedes.

Praegu sõda ei toida enam sõda. Nüüd on tarvis toita seda sõdurite ja hobuste massi. Tarvis neile vedada järele laske-moona. On tarvis kiirelt ümberpaigutada sõjaväge, neid visates teataval ajal ja kiiresti teatavasse kohta. Alguses aitas seda suurt probleemi lahendada ainult raudtee, kuid Maailmasõja lõpul tulid appi autod, mis väga aitasid kiirust võita.

Maailmasõja algul oli prantsuse vägede juhatajal kasutada ainult 6000 autot ja sõja lõpul 180.000. Paralleelselt autode arvu kasvamisega vähendati ka hobuseid sõjaväes. Sõja ajal kasutati autosid suurem jagu strateegilisteks vedudeks, vähem juba taktilisteks otstarbeteks.

Hobuse ja mootori head ja halvad küljed.

Võib öelda Maailmasõja kohta, et viimane oli strateegilisest küljest kiire, kuid taktikalisest küljest vaadates oli ta pikaldane.

Kaugel seljataga oli liikumine heade maanteed ja raudteede tõttu korralik. See liikumine oli ka kaugel vaenlasest väljaspool igasugu hädaohtu, väljaarvatud muidugi vaenlase lennukid. Taktilist liikumist eelosades takistas vaenlase tuli, kus mõned paigutused ja liikumised võis ainult öösel läbiviia.

Vaatame nüüd strateegilist vedu:

Maailmasõjas sündis väeosade koondamine teatavasse kohta raudteede ja autodega.

Võrdleme nende kahe veoabinõu omandusi: Võtame näiteks ümberpaigutada üht jalaväe diviisi.

Et peale laadida üht jalaväe diviisi, selleks on tarvis 48 tundi, ettetellida 46 rongi. Oletame, et võib ära saata 24 tunni jooksul 32 rongi, kuid võib juhtuda et kõigest saab ära saata 16—24 rongi öö-päeva jooksul, sest viimane ripub ära jaamade läbilaske võimalustest ja raudteede koormatusest. Väljalaadimine võtab aega 32—64 tundi. Kui juhtub veel raudteede rikked kas vaenlase salakuulajate või lennukite kaudu, siis muutub see ümberpaigutus mitte õigeaegseks või koguni asjatuks.

Et raudteele abiks tulla, selleks tarvitati väeosade paigutamiseks autosid. Alguses paigutati ümber ainult jalaväe osi. Hobused ja suurtükivägi tuli maanteed mööda või saadeti rongiga, kes 3—4 päeva hiljem järele jõudsid.

1917. aastal tehti korraldus ka jalaväelastega ühes autodel ümberpaigutada tarviline arv hobuseid kuulipildujate ja välikõõkide veduks.

1918 anti vägede ülemjuhataja poolt suurte üksuste ümberpaigutamiseks autodega vastavad juhtnõõrid, mis juures niisugused ümberpaigutused jagati 4-ja tüüpi A, B, C, D. Iga tüüp eraldus eelmisest selles, et temas eelmisest vähem hobuseid ja voori osi ümberpaigutati.

Näiteks A-tüübiliste autodega ümberpaigutusel transporteeriti kõik — ühesarvatud ka 75 mm suurtükiväe osad vähendatud arvu rakendustega.

D-tüübilistega veeti kõige vähem vankreid, kuid mitte hobuseid. Niisuguste tüübiliste transporteerimistega ei saa nõus olla, sest väeosa ilma voorita pole tegevusvõimeline.

1926. aastal manöövrites tehti katset üht diviisi ülestõsta autodega, milleks läks tarvis 1200 autot, ühesarvatud ka kõik varustuse autod.

Võrdleme nüüd autodega ümberpaigutust sarnasega raudteel.

Kui autod asuvad 50 km kaugusel väeosade paigunemise raioonist, siis ei ole tarvis 48 tundi nende ettetellimiseks, nagu see tarvilik vagunite nõudmiseks, vaid küllalt on mõnest tunnist.

Raudtee viib väeosa ainult jaamani, kuna autodega võib väeosa kuni eellini transporteeritud saada — jällegi suur aja võitmine. Autod võivad liikuda ka

öösel ja nõnda võib maskeerida ümberpaigutust paremini kui see raudteel sünnib. Et auto liigub 10—12 km tunnis ja rong 25 km, auto päevane liikumine on 80—100 km, kuna raudteel rongid 24 tunni jooksul võivad ära teha 400 km. Tähendab kaugemaased transpordid tuleks teha raudteedel.

Raudtee võib kergemini lõhutatud saada kui auto teed, viimane võib ka mitmeid teid tarvitada.

Tähtis on ka varusolevate suurtükivägede motoriseerimine, sest viimaseid on tarvis teataval aegadel ja kiirelt ümberpaigutada ning niisugust kiiret paigutust võib teha ainult mootoriga. Maailmasõja lõpul olid enamjagu kõik prantslaste varusolevad suurtükiväed motoriseeritud, kergemad veeti autodel ja raskemad traktoritega. Missugune põhimõte on ka tulevase sõja korraks üles seatud.

Võrdleme nüüd hobust ja mootori taktilistes vedudes.

Lahingus hobust tuleb kaitsta püssi, suurtüki jne. kuulide ning gaasi eest. Auto ei ole nii tundelik kuulide vastu kui hobune, kuid üks hea tabavus traktorile võib ta seisma panna, kuna 6 hobust s. t. suurtüki üht rakendust korruga surmata ühe tabavusega ei saa. Praegu gaasid mootori liikumist ei takista, kuid see võib tulevikus olla — leitakse kindlasti elektri abil vastavad takistused.

Võrdleme nüüd hobuse ja mootori vastupidavust lahingu väljal.

Kõige ees on ju üks riba, mis vaenlase tulega üle külvatud ja kus inimene võib vaevalt edasi liikuda roomates, kuulipildujaid jne. veavad inimesed, sest hobune ei või ilmuda vaenlase silmapiirile. Niisuguses surma ribas oleks siis tarvis sarnast autot, mis liiguks igal maastikul, oleks soomustatud ja kaitseks juhti.

Kuid ega selles ribas ole koht liikumiseks kõiksugu autodele.

Oleks tarvis ainult niisugune auto ilma soomuseta, kes liiguks igasugusel maastikul väljaspool teid ja väljaspool eelliini tuld.

Kui asetada kuulipildujate hobused mootoriga — kasu oleks null, sest kiirust siin tarvis ei ole ja viimased peavad liikuma ühes jalaväega, kuid kui asetada laskemoona juurdeveo hobused mootoriga, sellest oleks suur kasu, sest auto liigub kiiremalt kui tühjaks saab, võib kii-

reilt seljataha minna uut laskemoona tooma.

Suurtükid liiguvad väljaspool jalaväe tuld ja hobuste asemele oleks tarvis mootor ilma soomuseta, mis liiguks igal maastikul.

Katsed näitasid nii Prantsusmaal kui ka Ameerika Ühisriikides, et kerged suurtükid on hõlpsamad ümberpaigutada hobustega, viimane on rohkem painduv.

Lõpuresultaat on see, et taktilisteks vedudeks esimesele kohale jääb ikka hobune.

Peale selle on Prantsusmaa hobustirikas maa ja neid oma maa allikaid peab ka mobilisatsiooni puhul kasutama. Ei anna ka rekvireerimine palju mootoreid, mis oleksid kohased liikuma kõigil maastikel.

T e e d e k a s u t a m i n e .

Hobustega voor kasutab kõiki teid, kuival ajal ka igasuguseid küla ja välja teid, mis üks väga hea külg, iseäranis vaenlase lähedal, kus suured teed kas purustatud või iseäralise vaenlase valve alla on võetud. Harilikud autod kõigil teedel liikuda ei saa.

Teoreetiliste andmete järele võib üks tee läbi lasta ühes tunnis 200 tonni hobustega transpordil ja 600 tonni autodel. Teiste sõnadega hobune veab 10 tonni iga kolme minutiga ja auto 10 tonni iga minutiga, tähendab kolm korda rohkem.

Iga auto peale on arvatud 50 meetrit kolonnis liikumisel, kuid tegelikult on küllalt 20—30 meetrist ja hobuse ning vankri peale 15 meetrit.

Vaatame, mida annab meile see arvestus igapäevase toiduga varustamise juures.

Üks jalaväe diviis tarvitab iga päev toiduaineid ja hobusemoona 120 tonni (4 klg inimese ja 10 klg hobuse peale). Suurtüki laskemoona 180 tonni, kokku oleks tarvis vedada 300 tonni päevas. See vedu paneks kinni tee

a) hobustega transporteerimisel 1½—2 tunniks,

b) autodega transporteerimisel pooleks tunniks.

Teiste sõnadega, et sama tee võib varustada autodega kolm korda suuremaid väeosi, kui seda võimaldaks sama aja jooksul hobustega transport.

See hea omadus on väga tähtis, sest teed on alati koormatud. 1918. aastal Verduni all oli hobustega transport kord

suur ja halvaste reguleeritud, nii et eellinil olevad väeosad ei saanud kolmel päeval igapäevaseid toiduaineid seljatagant.

Teed olid lihtsalt ummistanud.

Kokkuvõte: Motoriseerida kõik varustust juurdevedajad voodid, jättes sinna osa hobuseid, kes eellinil läheduses vedusid toimetaks, kus teed lõhutud ja autodel liikumine võimatu.

E k o n o o m i a.

a) Inimestes. Võtame näiteks diviisi hobustega varustava jao, et transporteerida 4000 mürsku 75 mm suurtükikide jaoks, mis teeb välja 40 tonni, selleks on tarvis 185 meest ja 250 hobust. Kuna autodega sama raskuse transporteerimiseks on tarvis üks diviisi autodega laskemoona varustav jagu, milles on 50 inimest ja 13 autot à 3 tonni.

Kasu — hulgas inimestes ja aega kulus kolm korda vähem.

b) Varustamises — hobune, kas ta töötab või seisab, tarvitab ikka oma ülespidamiseks 10 klg moona ja temaga võib teha keskmiselt 30-kilomeetriline etap päevas. Võtame näiteks endise näite, et meil oleks tarvis paigutada 40 tonni laskemoona 30 km kaugusele. 250 hobusele on tarvis välja anda 2500 kg moona. Võtame pool kaerad à 110 franki iga 100 kilo ja pooled heinad või põhk à 30 franki iga 100 kilo, mis teeb välja 1750 franki. Et seda ümberpaigutust teha autodel, selleks on tarvis 250 liitrit bensiini ja 25 liitrit õli, mis kokku maksavad 700—800 fr., tähendab rahaline kulu on poole väiksem ja moona raskus 10 korda väiksem. Kui veel see ümberpaigutus ära jääb, siis autode põletis- ja määrdeainete tarvitus on null.

c) Kapitalis. Võib tõusta küsimus, et see suur kasu, mis saadakse kokkuhoius inimestega ja varustamisega, kaob ära kapitalis, mida pannakse seisma autode alla ja mis protsenta ei kannu, arvates et auto on luksusasi.

Võtame võrdluseks eelmise näite:

Diviisi hobustega laskemoona varustav jagu seisab koos ja maksab:

Vankrid	280.000 fr.
250 hobust à 4000 franki	1.000.000 „

Kokku 1.280.000 fr.

13 autot à 50.000 franki	650.000 fr.
4 mitmes. autot à 30.000 fr.	120.000 „

Kokku 770.000 fr.

Tähendab ka autode kasuks räägib viimane kalkulatsioon 400—500.000 frangi võrra. Millest osa läheb paranduste kuluks, sest autode parandus on kallim kui vankrite.

P õ l e t i s a i n e d.

Võiks tekkida küsimus, et kust saada sõja korral nii suurel määral mootorite kütet. Kuid sama küsimus tõuseb ka just samal ajal, et kust saada nii suurel arvul hobustele moona, sest oma maa seda ei anna.

Mobilisatsiooni korral rekvireeritud autode kasutamine.

a) Kergesõidu autosid võib anda ülemuste käsutusse, nende sõiduks, side otstarbeks, posti ja kergeteks vedudeks, sanitaar ja luure teenistuseks.

b) Autobusse võib tarvitada sanitaar teenistuses, kergete haigete veoks ja veel väga hästi sõdurite veoks ümberpaigutamisel.

c) Veoautosid:

1. Võib rakendada laskemoona veoks, kuid padruni kaarikuid, mis kompaniide järele liiguvad ja mis kuuluvad lahingvooi, ei või autodega asetada. Kui diviisi suurtükiväe laskemoona juurevedu organiseerida autodega, siis teeks see ekonomiat 200 mehe ja 350 hobuse võrra.

Diviisi inseneriväe osi motoriseerides annaks see ekonomiat 30 inimese ja 60 hobuse võrra.

2. Intendantlise varustuse veoks ja selle veo motoriseerimise korral annaks see ekonomiat umbes 70 mehe ja 330 hobuse võrra.

3. Diviisi vooi, missuguse motoriseerimine annaks ekonomiat 90 mehe ja 180 hobuse võrra.

Kokkuvõetult niisugune diviisi motoriseerimine annaks ekonomiat umbes 400 mehe ja 800 hobuse võrra. Nõnda ekonomiseeritud meestest võiks sõja korral Prantsusmaa kolm diviisi rohkem väljajapanna.

Rekvireerimine annab autosid, milleda ainult teedel võib liikuda ja autosid, mis igal maastikul võiks liikuda, rekvireerimise teel palju ei saa.

Et tervet sõjaväge motoriseerida, lõpetab autor, selleks läheks tarvis mitmed miljardid frangid ja vaevalt seda valitsus lubab ning kuigi ta seda lubaks, siis tekiks järgmised küsimused:

a) kuhu paigutada nii suurel arvul seda kallist varandust — puuduvad ruumid;

b) alalhoidmine on raske ja kallis;

c) värskendamine võimatu;

d) konstruktsioon muutub kiiresti ja ehitatud masinad võivad jääda liig vanamoelisteks enne kui neid üldse tarvitada saab;

e) inimeste väljaõpe sel alal teeks raskesti.

Kokkuvõetult arvab autor:

1. Mobilisatsiooni korral tuleks kasutada rekvireeritud autosid, neid andes

a) luure ja side osadele,

b) katte osadele,

c) väeosa vooridele.

2. Tagavaras pidada ainult teataval määral traktore, mis veaks raskeid suur-tükke.

3. Uurida autot, mis liiguks igal maastikul, tema konstruktsiooni parandada ja masinate ehitused seeriatega peale viia.

4. Mobilisatsiooni korral kasutada hobust kui oma maa saadust, kuni ilmuvad vabrikutest masinad nende asetajaks.

5. Silmas pidada, et hobuste kasvata-mine on raskem ja võtab rohkem aega kui masina ehitus.

6. Leida rahvusline karburaator, mis tarvitaks oma maa saadusi, sest viimasest ripub täielikult motoriseerimine.

Kerkib küsimus, kas Eesti võib täieli-kult oma sõjaväge motoriseerida. Vastus on selge, et ei.

1. Meil puuduvad vastavad tööstused.

2. Puudub raha.

3. On tähele pandud, et harilik masin meie talvel lihtsalt väeosale muutub koor-maks. See näitab ka väga hästi teisest küljest, missuguseid masinaid meie talvi-sel ajal tarvitada võime.

4. Meie sõjaväe täieliku motoriseeri-mise peale võiksime alles siis mõtlema hakata, kui leitakse auto, mis aastaa-gade, teede ja maastikkude peale vaata-mata igal ajal ja igal pool vähemalt tun-nis 10—12 km kiirusega liiguks.

Motoriseerida võiksime täielikult rahu kui ka sõja korral kõik garnisonide voo-rid, kuid siin paneb mõtlema, et kuigi see kasulik oleks, siis peame arvestama järgmiste asjaoludega:

a) Meil tuleb autod osta väljamaalt.

b) Kütte- ja määrdeained väljamaalt. (? Toim.)

c) Hobused kasvatame ise.

d) Hobuste ülespidamist annab oma maa.

e) Vankrid ja hobuseriistad valmis-tame ise suuremalt jaolt oma maa saa-dustest.

Nii anname meie tööd oma inimestele ja tarvitame oma maa saadusi ja hoiame kokku välisvaluutat. J. M.

Sõjaväe õiguskorra arengu põhijooni.

Õiguslik kord Prantsuse sõjaväes XVI ja XVII aastasajal.

Joh. Uritam.

Nagu eelpool oli tähendatud (v. „Sõdur“ nr. 39/40 1928.) kasutas Prantsuse kuningas Francis-kus I 1534. a. esimesena ära Macchiavelli põhi-mõtted, luues Prantsusmaal territoriaal väeüksused (igakuks seitsmest provintist andis kuuest tuhandest mehest koosneva legioni). Legionid juhtiv koosseis — colonel, kaptenid, leitnandid, lipnikud, kapralid, furjerid, trummi- ja pasunamie-hed moodustasid alalise kaadri. Legionide mees-kond oli alaliselt koos ainult sõja ajal, rahuajal aga olid legionäärid kaks korda aastas kohusta-tud laagrisse — revisjoniks ja õppustele koguma.

Legionide õigusline korraldus oli kindlaks mää-ratud Franciskus I poolt antud seadusega (Ordon-nances de anno 1534). See seadus piirdeb pea-miselt väejuhtide õiguste ja kohuste üleslugemi-sega (esim. 23 artiklit), kuna seaduse teine osa sisaldab süütegude ja nende eest määratavate kar-ristuste loetlusi.

Ühel ajal eeltähendatud õigusnormidega mää-ras Franciskus I Prantsuse sõjaväes õiguskorra

järevalve teostajatena „prevode“ õigused ja ko-hused. (Institution des Prevost des Bandes). Viimasest seadusest, mis võrdlemisi katkendiline, võib järeldada, et „prevo“ oli legioni ühtlasi põ-litseiline järevalve kui ka kohtuvõimu teostaja. Seaduse alusel süütegude üle otsustada ja karis-tusi määrata võis kapten temale alluvas väe-osas (bandes), „prevo“ — terves legionis. Ras-kemates üleastumistes, kui asjaolud ei olnud kül-lalt selged, toimetas prevost uurimist (inquisitio). Karistuse määramisel oli ülemusel ja ka prevodeil peaaegu piiramata võim. Mille eest ja kuidas karistati, selle kohta mõned näited. Kes rivis val-juht räägib või karjub (vaatamata kas liht sõdur või ohvitser), torgatakse keel läbi. Kirikuvaran-duse riisumise eest karistatakse surmaga poomise läbi. Jumala teotamise eest — esimene kord 6 tunniks raudupanemine, kolmas kord — keel põletatakse läbi kuuma rauaga, ja süüdlane heide-takse välja sõjaväest. Sõdur, kes lahkus oma lipu alt, et teises legionis teenida, karistati poo-

mise surmaga, kes aga üle läinud teenistusse samas legionis teise kapteni juure — heidetakse välja sõjaväest. On keelatud väeosas naisi oma juures pidada; üleastujalt võetakse aukraadid ja määratakse raske karistus, naisi peksta nuudiga. Vastuhakkajad puuakse üles. Kes petavad mängimise juures — esimene kord peksetakse nuudiga, teine kord lõigatakse ära kõrvad ja heidetakse välja sõjaväest. Omavahelise riidu eest karistatakse prevo äranägemisel kehaliste karistuste või surmaga.

Elanikkudelt toidu või asiade võtmise eest karistatakse surmaga.

Kõigist eeltoodust võib järeldada, et sõjaväe seadusandlus Prantsusmaal Franciskus I ajal oli puudulik ja igasuguse süsteemita.

Järgmine Prantsuse valitseja, Heinrich II, tõi sõjaväe korraldusse uue põhimõtte. Ediktiga 1550. a. tema jättis legionid täies koosseisus alalise teenistusse ka rahuaajaks. Alaliväe otstarbekohasust põhjendab edikt: „Pidades alaliselt teenistuses väljateeninud sõjaväelasi, võib uuen-dusi ja paremusi saavutada sõjaväe õiguslikus korras ja distsipliinis; vastasel korral aga muutub sõjavägi distsiplineerimata inimeste koondiseks, kes oma vägivallatuste ja raiskamiste läbi riigile hukatuseks võib saada.“

Ühes alalise sõjaväe loomisega viidi läbi ka mõnesugused muudatused sõjaväe juhtimise, õiguskorra ja distsipliini alal. 1550. aastal admiral Coligny poolt väljatöötatud ja kuninga poolt kinnitatud seadused (ordonnances) näevad ette uued ametkohad: kuninga jalavägede ülema, väli-vägede ülema ja majori ametid. Seadused määravad üksikasjaliselt ära sõjaväelised süüteod: üldsüütegudest on üles loetud ainult raskemad (surmaga karistatavad). Karistused on tunduvalt raskendatud. Harilikud karistused sõjaväeliste süütegude eest — läbi rivi piikidele ajamine või mahalaskmine; üldsüütegude eest — poomine.

Poomisele mõisteti: kiriku riisumise, naiste vägistamise, „oma“ kaupmeeste riisumise, petmise ja sõjariistade varguse eest.

Piigi või mahalaskmise surmaga karistati: väeosast lahkumise, karaulist kõrvalehooldmise, alarmi puhul rivisse mitteilmumise, postilt lahkumise, teoga ohvitseri auhaavamise, vaenlasele oma seisukoha teadaandmise (kogemata), käsu mittetäit-mise, karaulile vastuhakkamise eest. Coligny seadused said Heinrich II poolt täiendatud seadustega 1553.—1558. a. Need seadused määrasid veelgi raskemaid karistusi — üldsüütegude eest. Ühes sellega olid kõik väeüksuste prevod viidud ühe ülema prevo (crand prevost) alluvusse; väeüksustesse määrati ametisse katoliku usu preestrid.

Juba kauemat aega oli Prantsusmaal valit-senud äge võitlus katoliiklaste ja protestantide vahel. Heinrich II ajal, kes oli fanaatiline katoliik-lane, kujunes see võitlus iseäranis teravaks. Katoliiklaste usuline sallimatus ja avalik võitlus protestantide vastu tõi kaasa ka üldise moraali ja distsipliini languse sõjaväes. Kuninga poolt said protestandid kuulutatud väljaspool seadust. Sõjaväelise kohtumõistmise asetas inquisitsioon (usuline kohus), kus üksik kohtunik uuris süütegu, tegi otsuse ja korraldas ka otsuse täitmise, arvestades enamjaolt ainult sellega, kas süüalune oli katoliku usu poolehoidja või vastane. Kuigi sõjaväes jäi püsima „prevode“ instituut, olid viimased tegelikult ka ainult inquisitsiooni kohtu-nikud.

Bartholomeuse öö koledustest alates (23. aug. 1572), kus ka Coligny, kui protestant, hukkus, ia-gunes Prantsuse sõjavägi avalikult vakkulisteks

laagritektiks — katoliiklased ühelt, protestandid teiselt poolt. Üldise languse ja lagunemisega langes ka sõjaväeline õiguskord Prantsuse sõjaväes, kus peaaegu igal ülemusel oli täieline voli alama elu ja surma kui ka varanduse üle. See oli tegelikult ülemate hirmuvalitsus sõdurite üle ja üldine sõjaväe hirmuvalitsus kodanikkude üle. Prantsuse kuningad Karl IX ja hiljem Heinrich III arvasid seisukorda sellega parandada, et sõjaväelased mittedõimsete süütegude pärast kodanlike kohtu alluvusse viidi. Olid määratud isäralised valitsuse komissarid kodanikkude kaebuste vastu võtmiseks sõjaväelaste peale. Komissar andis asja lähemale kodanlikele kohtule, kes süüdlased välja nõudis, otsuse tegi ja karistuse täide viia laskis. Tagajärjeks oli, et sõdurid kodanikele, keda kaebamises kahtlustati, kõige-hirmsamal viisil kätte maksid: tapeti, vägistati, riisuti ja põle-tati terved külad ja kogukonnad. Nende nähtuste tulemuseks oli, et kodanikele seadusega õigus anti, tarbekorral sõjariistus jõuga sõjaväelaste vastu välja astuda. Kuna selgus, et sõjaväelaste alluvus kodanlikele kohtuvõimule, kes samuti oli kistud usuvõitluse pöörisesse, oli võimetu paran-dama sõjaväe õiguskorda ja distsipliini, seadis kuningas Heinrich III 1586. aasta seadusega uues-ti sisse sõjaväelaste alluvuse kõigis süütegudes ainult sõjakohtule. Sama seadusega määrati kind-laks ka rügemendi prevo'de ülesanded ja kohused. Tegelikult fikseeriti selle seadusega esimest korda täpsemalt terve Prantsuse sõjaväe kohtu-mõistmise kord. Seaduses olid kokku võetud järgmised põhimõtted: kõigis süütegudes sõjaväe-lased alluvad ainult sõjaväe kohtule; ülemale pre-vo'te teatatakse kõigist süütegudest ja karistus-dest, kes omakord nendest ette kannab kõrgemale väejuhile; rügemendis prevo mõistab kohut kõiki-des sõjaväelistes süütegudes. Kohus koosneb rü-gemendi kaptenitest prevo eesistumisel; edasi-kaebust otsuse peale ei ole, kuid otsuse kinnitab kõrgem väejuht; sõjaväelised süüteod karista-takse sõjaseaduste järele, üldsüüteod — kodanlis-te seaduste järele; kõigist süütegudest peab tea-tama prevole, kes kaptenid kokku kutsub kohtu-mõistmiseks, kui aga kaptenid kokku ei tule või neid kohal ei ole, võib prevo kutsuda kohtupida-miseks ka teisi (kodanlisi) kohtunikke. Kohtuni-kud otsustasid süüüksimuse hääletamise teel kir-jutatud sedelitega, mille alusel prevo otsuse kir-jutas. Prevo otsustamisele kuulusid ka tsiviil-nõudeasjad sõjaväelaste, samuti ka sõjaväelaste ja kodanikkude vahel. Sama seadusega tehti ohvitseridele ülesandeks, väeosades ette lugeda vähemalt kaks korda kuus sõjaväeseadusi (ordon-nances).

Nii kujunes Prantsuse väes XVI sajangu lõpuks rida üksikuid sõjaseadusi (ordonnances), mis olid aga veel süstematiseerimata.

Heinrich IV (Navarra hertsogi) võidule pääse-misega (1589. a.) algab pööre paremuse poole Prantsuse sõjaväes distsipliini alal kui ka õigus-korra arengus. Tähtsamad uuendused olid — liisu järele võetavatest väeosadest võis vabasta-da ohvitseri ja sõdureid 25-aastase teenistuse jä-rele, kaadri väeosadest aga 10-aastase teenis-tuse järele, üles näidatud vahvuse ja eeskujuliku teenistuse eest riikliku pensioni peale.

Heinrich IV valitsemise ajast peaaegu saja aasta kestel püsis Prantsuse sõjaväe õigusline korraldus suurema olulise muudatuse ta. Üldiseks põhimõtteks oli — sõjaväe distsipliini kindlusta-mine ülemuse politseilise võimu abil. Uuenduseks kohtu alal oli — garnisoni kohtute asutamine, mis kokku kutsuti ja tegutsesid kubernerid või koman-

dandi eesistumisel. XVII sajangu jooksul Prantsuse sõjaväe õiguskorras tehtud muudatused võeti kokku sõjaseaduste koguks. Louis XIV ajal staabiohvitseri de Sparr'i poolt 1709. a. (Code militaire des reglements et ordonnances de Louis XIV).

Tegelikult ei olnud see seaduste kogu selle sõna praeguse aja mõttes, vaid ainult varem sõjaväe kohta antud sõjaväelase ülesandeid ja kohuseid teenistuse ülesannete täitmisel käsitlevate üksikute ettekirjutuste kogu.

Sõjaväe õiguskorda käsitab kogust peamiselt neljas raamat — jumalateotamisest, väejuhusust, sõjakohtutest ja reglement duellide kohta. Kuna Louis XIV codex ilmus ainult 7 aastat enne Peeter Suure sõjaseadust (1716. a.) ja kahtlemata Peeter Suure poolt arvesse oli võetud, väärib see seadustik lähemat vaatlemist.

Codexist nähtub, et jala-, suurtüki- ja ratsavägi, kuigi tegutsesid enamjaolt iseseisvalt, võisid tegevuse ühtlustamiseks ühise juhatuse alla antud saada. Juure olid loodud — jalaväe, ratsaväe ja suurtükiväe direktorite ja inspektorite ametkohad, samuti brigaadi ülemate ametid. Sõjategevuse ajal jagunes sõjavägi armeedeks — vanemate marssalite juhatusel. Armeed koosnes jala-, ratsa- ja suurtükiväest. Marssalite juures asus staap staabiülema (aide major generale) juhatusel. Sõjaväelise politsei ja keskvoimu teostajateks osutuvad — kõrgem prevo (prevost de l'armee), rügemendi prevod ja kohtu ohvitserid (justiciers) garnisoni kohtutes. Kohtu korralduse kohta leiame järgmised põhimõtted (§§ 1—15).

Kuberneril või komandandil on õigus igat kahtlusealust sõdurit vangistada, millest aga 24 tunni jooksul sõduri ülemusele peab teatama.

Vangistatud ohvitseride kohta oodata kuninga korraldusi. Iga ülemus võib vägivald või korralikkumise eest sõdurit vangistada, kuid arreteeritud ei saa vabastada ilma kubeneri või kohtu otsuseta. Garnisonis kutsub kohtu kokku süüasja arutamiseks kubeneri või komandandi korraldusel garnisoni plats-major. Sõjaväelaste süütegude üle kodanikkude vastu peavad järelevalvet kodanlikes kohtunikud, kes asjast peavad teatama prevole või sõjaväelase ülemusele. Sõdurite süüteod arutatakse sõjakohtus. Kohut võib kokku kutsuda ainult kubeneri või komandandi korraldusel viimastele kuuluvas ruumes. Kohtust võivad osa võtta kõik garnisoni ohvitserid — kubeneri või komandandi eesistumisel. Tarbekorral võib ohvitseri kutsuda teistest väeosadest. Kohtumõistmisest jalaväelase üle võtavad osa peamiselt jalaväe ohvitserid, ratsaväelase kohta ratsaväe, suurtükiväelase üle — suurtükiväe ohvitserid.

Peale eeltähendatud kohtute on igas rügemendis rügemendi kohtud — rügemendi ülema või prevo eesistumisel.

Karistuse süsteem on jäänud endiselt halastamatuks. Mõnel juhusel sõjaväeliste süütegude eest surmanuhtluse asemele määratakse au ja õiguste kaotamine ja sunnitöö (galeeridel). Uuendusega karistatakse ohvitseri rahatrahvi, ametist tagandamise või reameheks alandamisega — alluvate sõdurite süütegude eest. Sõduritele on lisatud uued karistused: nina ja kõrvade äralõikamine ja näole lilliate põletamine. Ohvitseride karistuseks nähakse ette varanduse konfiskeerimist (ühenduses sunnitöö või surmanuhtlusega). Kaardiväe osades on kergendatud karistused. Ülesandjatele ja pealekaebajatele määratakse rahaline tasu.

Eriti karmilt astub seadus üles kahevõitluse vastu. Karistuseks on surmanuhtlus, sunnitöö, varanduse konfiskeerimine või vangistus kuni 6 aastani ühes rahatrahviga. Karistuse alla langevad kõik osavõtjad ja kaasteadjad. Seaduses kahevõitluse kohta on iseloomustav reegel: sõdur, kes kahevõitlusest teatab, vabastatakse teenistuse kohustusest ja saab 150 liverit tasu. Karistuse iseloomu selgituseks olgu tähendatud, et suurema osa süütegude kohta oli endiselt maksev surmanuhtlus, juure tulid pehmenemiseks veel rasked kehalised karistused, nina, kõrvade lõikamine, käe raiumine, märkide näole põletamine. Juure tuli uus liik karistusi riiklise monopoli reeglite rikkumiste eest. Soola üle piiri toomise ja sellega kauplemise eest karistati sõjaväelasi eluagasse sunnitööga; tubaka vabaostu-müügi eest — sõjaväes karistati peksmise või vangistusega.

Kokkuvõttes võib tähendada, et XVI ja XVII aastasaja jooksul välja kujunenud Prantsusmaa sõjaväe õiguslise korra põhimõtteks ja aluseks oli distsipliini ülalhooldmine ülemuse võimu kuuluva distsiplinaar (politsei) kohtu läbi määratavate ränkade karistuste abil. Kuid, nagu näitab ajalugu, ei saavutatud nende abinõudega peaaegu sugugi eesmärki. Õiglusetu kord ja metsikud rängad karistused muutsid ka sõjaväe õilguse tundeta metsikuteks salkadeks. XVII sajangu keskel peetud sõdades osutusid Prantsuse sõjaväed barbaarilistele kõrgist teistest. See leiab tõendust ajaloo andmetest „dragonaadide“ (tule ja mõõgaga protestantide ümberristimine katoliiklasteks) kohta, samuti ka 1688. a. Saksamaal peetud sõja järgedest, kus Heidelberg, Rorbach, Köln, Speier, Worms ja mitmed teised linnad hävitati ja laastati ja kodanikelt sageli tema viimne riidehüpp ära võeti.

Vastused küsimustele.

K ü s i m u s 1. Kas loetakse teenistus kaitseväes katkestatuks või vahetpidamatuks juhusel, kui üleajateenija ühest väeosast teise üleviimiseks vabastati tegelikust teenistusest ja uuesti tegelikku teenistusse võeti teise väeosas ning kas tal on õigus ühekordset lisatasu saada?

V a s t u s: Üleajateenijate teenistus-seadluse (R. T. nr. 19 — 1928. a.) prg. 1 järel loetakse üleajateenija teenistuses ole-

vaks alates päevast, millest ta käsukirjaga üleajateenijana tegelikku kaitseväe-teenistusse vastuvõetuks loetud, kuni selle päevani, millest ta käsukirjaga alalisest kaitseväest vabastatuks arvatud. Sellest järgneb, et üleajateenija, kes samal päeval, kui teda tegelikust teenistusest vabastati, uuesti teenistusse võeti, tuleb lugeda v a h e t p i d a m a t a üleajateenistuses olevaks ning seega on ta

õigustatud üleajateenijate teenistusseadluse prg. 19 põhjal ühekordset lisatasu saama.

K ü s i m u s 2. Missuguse astme järele on õigustatud saama korterivarustuse raha kohustetäitja ohvitser mittevakant ametkohal?

V a s t u s. Kaitseväelaste korteriga varustamise seadluse (R. T. nr. 81/82 — 1925. a.) prg. 13 järele korterivarustuse raha maksetakse palgaga ühistel alustel. Mittevakant ametkohtadele määratud ohvitseridele ja sv. ametnikkudele palga maksmise alused on ära määratud kaitse-

väe mittevakant ametkohtade kohustetäitjate palgaseadluses (R. T. nr. 45/46 — 1925. a.), mille järele nad on õigustatud saama: esimese kahe kuu jooksul endist palka, peale teist kuud kuni ühe aastani ühe astme võrra vähem mittevakant ametkoha jaoks määratud palgast, kuid mitte vähem endisest palgast, peale esimest aastat mittevakant ametkoha palk täiel määral. Neid palga astmeid tuleb ka aluseks võtta mittevakant ametkohtadel teenivate kohustetäitjate korterivarustusraha maks-misel, kuna erireegleid selle kohta maks-mapandud ei ole. L-l.

Sõjaväelisi teateid.

Kerge mootoriseerimine välismaa armeedes.

Paralleelselt raske mootoriseerimisega tehakse praegu välismaa riikides pingutsi ja suurt tööd kerge mootoriseerimise kallal, s. o. kasutatakse mootorrattaid ja jalgrattaid vägede lahingteenistuseks. Ise-äranis laialdast kasutamist leiavad need vahendid neis riikides, kus puudub võimalus kulutada suuri summasid raskeks mootoriseerimiseks. Esikohale tuleks arvata vähemaid riike. Kuid mitte ainult vähemad riigid pööravad tähelepanu sellele liig tähtsale küsimusele, vaid väga intensiivselt töötatakse selle probleemi kallal Prantsus-, Inglis- ja Saksamaal. Neis pühendatakse iseäranis suurt tähelepanu uutele mootorrattaste konstruktsioonidele, millised võimaldaksid nende kasutamist mitmekesistes tingimustes ja otstarveteks. Laiaulatusline töö mootorrattaste uute tüüpide konstrueerimisel oli läbi viidud 1927. a. Prantsusmaal mootorrattaste töösturite ettevõttel. Korraldatud katsete algatajaks ja organisaatoriks oli eriajakirja direktor, kes pööras sõjaministeeriumi poole järgmise üleskutsega: „Kõik, mida nõuab sõjaväe juhatus ratsanikult, võib saavutada suurima kindlustuse, kokkuhoiu ja kiirusega mootorrattalt.“ Katsetamisel esinesid rida ettevõtteid. Huvitavama konstruktsioonina osutus Monotras (mootorratas-kõrv). See on harilik mootorratas konstrueeritud kahele inimesele ilma juurepandava korvita. Istmed on asetatud üksteise taha, mis märksa vähendab mootorratta laiust. Tasa-kaalu alalhoidmiseks pööretel on mõlemile

pooltele asetatud selleks väiksed rattad. Peale nimetatud tüüpi olid esitatud veel rida teisi huvitavaid tüüpe, millele olid monteeritud kas 1) kuulipilduja, 2) vastuvõtte-saate raadiojaam, 3) väikene liikuv remonttöökoda, 4) tsistern põletisaine vedamiseks, siis sanitaar- ja telefoni sisse-seadega varustatud ja soomustatud mootorratta tüübid. Katsed koosnesid rea taktiliste ülesannete täitmisest, mis omased vastavatele väeliikidele. Näiteks, katsetel ja la vä e osades kasutati mootorrattaid peamiselt teadete ja käskude edasitoimetamiseks; r a t s a v ä e s — antud eseme luuramiseks ja oma alla võtmiseks mootorrattaga, varustatud kuulipildujaga; s u u r t ü k i v ä e s — luuramiseks ja vastava ühenduse loomiseks. Ü h e n d u s e loomisel juhe lahti kerimine sündis otse mootorrattalt. Juhe üles kerimist toimetati mehhaaniliselt ja järgmiselt: mootorratas asetati alusele, värten ühendati tagumise rattaga ja mootor lasti käima. Lühikese ajaga oli kogu juhe mitmesaja meetri pikkuses värtnale keritud. Ka katsetati korviga sanitaar mootorratas haavatute kiireks evakueerimiseks lahinguväljalt. Korv osutus väga kohasena. Demonstreeriti veel rida mitmesuguseid mootorrattaste tüüpe mitmekesiste erisiseseadetega. Üldiselt peab tähendama katsete tulemused olid rahuldavad. Kuid asjaolu, et mootorrattaste juhtidena esinesid Prantsusmaa parimad spordimehed, kutsus sõjaväelaste poolt esile skeptilise suhtumise tagajärgedele. Ajakirjanduses avaldati mõtteid, et mootorratta juhtimine mürdaastikul on sportline harjutus, nõudes erilist treeningut, oskust jne. Kui see

spordi masin omab teatava koha sõjaväes, siis ainult selleks, et tema abil juhte ja teatavat varandust ühest kohast teise edasi toimetada, kuid mitte puhtsõjalisteks otstarveteks. Katsete organisatoorid panid suuri lootusi ratsaväe asendamisele mootorrattaste üksustega, kuid, nagu eelpool tähendatud, ei kutsunud need katsed esile mingeid radikaalseid muudatusi prantsuse kõrgemate juhtide vaadetes, vaatamata, et katsetest võtsid osa sõjaväe mootoriseerimise peainspektor ja tema abi, ratsaväe inspektor, suurtükiväe ja inseneriväe inspektorid.

Pärast katsete möödumist tähendas sõjaväe mootoriseerimise peainspektor: „On tarvis propageerida automasinat kasutamist ratsaväes, laiendada nende tarvitamist ratsaväes, samuti, nagu neid kasutatakse teistes väelikeides, iseäranis suurtükiväes, kuid igal juhtumisel on tarvis alale jätta ratsanikku senini, kuni meil ei saa olema küllaldaselt põletisainet ja kui meie ses suhtes saame olenema teistest maadest.“ Sõjaväe mootoriseerimise peainspektori abi peatus vähe laiemalt katse tagajärgedel. Tema avaldas arvamist, et masinad, esiteletud katsele, olid konstrueeritud spordi aga mitte sõjalisteks otstarveteks. Selge, et sportlane nõuab masinalt kiiret ja ekonomiset liikumise omadust, esitades vähemal määral nõudeid liikumiseks murdmaastikul ja takistuste võitmiseks. Sellepärast korraldatud katsed on huvitavad selle poolest, et tõendavad, kuivõrra võib olemas olevaid mootorrattaid kasutada sõjaväes. Mootorrattas on olemas, oleks andeksandmata seda mitte ära kasutada. Tarvis laiemalt võtta tarvitusele sõjaväes mootorrattaid, kuid seda ei tule teha mingil juhtumisel ratsaväe arvel. Sõjaväljal osutub mootorrattas parimaks side vahendiks kaugemaa luurele ja eelväele. Ühtlasi saavutatakse mootorrattaste abil ratsaväe kõvendamist, ja tema arvates, mitte kauges tulevikus 150—200 mototsiklistide grupid asendavad ratsaväes olemasolevaid rattureid. Kuid neis gruppides peavad esitatud olema kõige mitmekesisemad masinad: kõrvuti harilikkude mootorrattastega ja korviga mootorrattastega peavad olema raadio, sanitaar, kuulipilduja, transport jne. jne. mootorrattad.

Ratsaväe inspektor tähendas, et ratsavägi saab õnnelik olema, kui temale antakse mootorrattaid. Kuid ratsanikku asendada mototsiklistiga — see on absurdum.

Mototsiklist liikumisel vahetpidamata peab silmaspidama teed, kuigi heidab pilku vasakule ja paremale, kuid ainult lühikeseks ajaks, et ära hoida avariid. Sellepärast ei ole mototsiklistist kui luurajast suurt kasu. Teisiti on lugu ratsanikuga. Hobune ise valib endale teed ja ratsanik on vaba vaatlemiseks. Peale selle vaatlusväli on hobuselt suurem kui mootorrattalt. Pooldab ratsaväe osadele vajalikul määral tarviliste masinate soetamist, kuid eitab kategooriliselt ratsaväe täielikku mootoriseerimist.

Neist märkustest väljendub selgesti, et prantslased on asunud sõjaväe mootoriseerimisele, eriliselt on tunnustatud tarvilikuks laialdane mootorrattaste kasutamine.

Inglased läksid selles küsimuses teist rada.

Olles vaimustatud kuuerattaste autode kasutamise headest tagajärgedest, missugustel on võimalik liikuda väljaspool teid ja murdmaastikul, otsustasid samal põhimõttel konstrueerida ka mootorratta, s. o. kolme rattaga järjestikku. Sellega kaks viimast ratast oleksid olnud mõlemad vedajad ja võiksid laskuda alla ja ülesse, kohanedes maastiku iseäraldustele. Seesuguse mootorratta eesmärk on olla kõlblik liikumiseks väljaspool teid ja murdmaastikul. Liikumiseks pehmel ja murdmaastikul varustatakse tarbekorral kaks viimast ratast iselaadi ketitaolise lindiga (tankide lüliku taoline). Sarnast tüüpi mootorratta paremused, võrreldes hariliku mootorrattaga, on: 1) juhtimise paremus liikumisel väljaspool teid; 2) pealepandud lindi abil on võimalik liikuda mööda soiseid ja liivaseid maa-alasid jne. Katsetel soisel maa-alal, kus inimene sisse vajus kuni 15 tolli, liikus ja manöövreeris seesugune mootorrattas täitsa vabalt ja kerge vaevaga, võttes järsud tõusud, mis-sugused harilikkude mootorrattastega peaaegu võimata saavutada. En.

Reichswehri ja punaväe koostöö.

„L'Echo de Paris“ kirjutab 18. veebruaril 1929. a., et läinud suvel kindralleitnant von Blomberg kümne kindralstaabi ohvitseri saatel võttis osa tähtsamatest punaväe manöövritest. Kinnitatakse isegi, et tema aitas manöövreid ettevalmistada ja oli nii mitte ainult vaatleja vaid organiseerija. Kindral von Blomberg asub „Truppenamti“ eesotsas, mis varjatud kujul jätkab endise „suure kindralstaabi“ tegevust. Tema saatjad olid valitud selle „kindralstaabi“

neljast osakonnast ja moodustasid niiviisi tõelise sõjaväelise missiooni.

Teiselt poolt, Nõukogude Venest, on palju ohvitseri käinud Saksamaal küll mundris, küll erariietes, et seal jälgida Reichswehri manöövreid. Paljudest juhtumistest võiks nimetada: Kolm ohvitseri, kelle nimed olid Oborevitsch, Bobrov ja Serpokrölov, jälgisid 2. diviisi manöövreid 26. augustist kuni 2. septembrini ja 3. diviisi manöövreid 7. kuni 12. septembrini.

Kahte Nõukogude Vene mundrs ohvitseri nähti pontoneeride manöövritel Jugolstadtis. Lõpuks Saksa ajalehed ise kirjutasid kahe kõrgema ohvitseri viibimisest erariietes Gruppenkommando I manöövritel Sileesias. Nõukogude Vene sõjaväeline esindaja Berliinis kindral Kork võttis osa esimese diviisi manöövritest (2.—8. septembrini) Ida-Preisimaal, kuna Prantsuse, Briti ja Belgia sõjaväelisi esindajaid sinna ei lubatud.

A. K.

Sõjakirjandust.

Prantsusmaa.

LA REVUE D'INFANTERIE.

1. jaanuar 1929. aastal.

„Raskete kuulipildujate taktikaline kasutamine.“ (Kolonel Tonnet.) Oma artikli sissejuhatuses märgib autor ära, et käsitab raskete kuulipildujate taktikalist kasutamist ainult kaitselahingus. Kuna Maailmasõda andis tõuke raskete kuulipildujate väärtuse õige hindamiseks, siis olevat autori arvates vajalik jälgida samm-sammult raskete kuulipildujate taktikalise kasutamise idee arenemiskäiku Maailmasõja algusest kuni selle lõpuni. Autor kirjeldab eelnimetatud „idee arenemiskäiku“ õige kokkuserutult, tehes selle lõpetamisel järgmise kokkuvõtte:

- raskeid kuulipildujaid on vaja kasutada flankeeriva tule saavutamiseks;
- on vajalik raskete kuulipildujate järgustamine sügavusse ja
- nende kasutamine tulistamiseks igasugustele kaugustele (emploi à toutes distances).

Edasi loeb autor tarvilikuks täiendada eeltooduid põhimõtteid järgmiste Maailmasõja kestvusel kogutud tähelepanekutega:

- Tarvidus kindlustada raskete kuulipildujate tulega katkestamatute ja sügavusse järgustatud tuletõkete loomist; nendest tuletõketest on esimene kõige tähtsam ja nimetatakse „peatuletõkkeks“, olles kohandatud kaitsetava rinde ette ja sellele rööbastikku asuvale maastiku ribale; ühesõnaga, olevat vajalik kooskõlastatud ja maastikule kohandatud tuleplaani kokkuseadmine;
- tarvidus kindlustada tuleplaani kiiret teostamist kas täies ulatuses või osaliselt;
- tarvidus moondamiseks ja ootamatuse saavutamiseks tegevusesse astumisel.

Ülaltoodule järgnevad juhtnõõrid tuleplaani kokkuseadmiseks ja selle teostamiseks, tõestades antud juhtnõõre konkreetse ülesande lahendamiseks. (Järgneb.)

„Inseneriväe taktikaline kasutamine.“ (Kolonel Baills.) Oma kirjatöö alguses peatub autor lühidalt alaliste kaitseehituste tähtsuse juures suureulatusliste operatsioonide läbiviimisel. Ta väidab, et prantsuse piiriäärsetel kindlustel ei olevat puudunud oma tähtsus saksa armeede tegevuse aeglustamisel. Asudes teemi juurde, defineerib autor kõigepealt inseneriväe üldülesanded ja selgitab siis inseneri-

väe ülesandeid pealetungilahingus. Ta jõuab otsusele, et suure üksuse (diviisi ja korpus) juures tegutsevaid inseneriväe osi tuleb kasutada tervete üksustena. Inseneriväe üksuste allüksusi võib ainult erikordil tööle rakendada iseisivate ülesannete täitmiseks. Sarnastel korradel peavad neile antud ülesanded olema täpselt defineeritud nii ruumis kui ajas. Läheneamise perioodil peab autor vajalikuks luursalgale inseneriväe (siin on autor mõelnud pioneerosi — R. Tck.) luureosade juurdeandmist. Viimaste ülesandeks on liikumiseks määrata kavatsatavate teede tehniline luure. Inseneriväe luureosa koosneks ühest või mitmest ohvitserist, mõnest väljavalitud allohvitserist ja sõdurist. Nimetatud luureosa liigub eelkaitse ees.

Edasi seab autor üles küsimuse, kui tugev peaks olema eelkaitsele juureantud inseneriväe (mõeldud pioneerosi — R. Tck.) osa? Vastata sellele küsimusele, tähendab autor, et eelkaitsele juureantava inseneriväe osa suurus on ärarippuv liikumisteedel esinevate võimaimikkude takistuste iseloomust; võib olla juhuseid, kus mõlemad diviisi pioneerkompaniid liiguvad eelkaitse juures, kuid võib olla ka sarnaseid juhuseid, kus liikumisteedel takistused puuduvad ja siis ei ole vajadust, et pioneerkompaniid eelkaitse juures liiguksid, vaid nende asukoht on peajõudude kolonni peas; eelkaitse juures ja ees liiguvad, vaid inseneriväe luureosad.

Lõpuks soovib autor eelkaitse juures asuva inseneriväe üksuse juhtimist korraldada samade põhimõtete alusel, nagu need maksivad eelkaitse juures asuvate suurtükiväeosade juhtimiselgi. (Järgneb.)

„Esternay'st — Saint-Gond'i soodeni.“ Major Koeltz, valgustades sündmusi esimesel Marne lahingu päeval Esternay, Le Gault, Charville ja St. Gond'i soode raioonis, püüab tõendada, et saksa jalavägi oma pealetungit innu ja koostöö puuduse tõttu suurtükiväega olevat üle elanud samasuguse moraalse kriisise, kui prantsuse jalavägi.

„Otsene toetus ja jalaväe saatmine.“ Suurtükiväe kapten Servat konkreetse näite lahendamiseks valgustab suurtükiväe kasutamist jalaväe saatmisel ja otsesel toetamisel — jõest üleminekul. Artikkel on huvipakkuv ka meie suurtükiväelastele.

„Sallhad'i vallutamine ja manöver.“ Lahingu episood — Süüriast.

Ametlik osa. Prantsuse sõjakirjanduse ülevaade ja bibliograafilisi andmeid.

R. Tck.

Kaitseväe elu.

Kindral N. Reek

asus 2. diviisi ülema kohuste täitmisele.

4. märtsil s. a. kella 2320 rongiga lahkus Tallinnast endine sõjaminister kindral

N. Reek, et asuda Tartus 6. märtsist s. a. 2. diviisi ülema kohuste täitmisele.

Kindral N. Reek'i oli jaama saatma ilmunud hulk vanemaid ohvitseri, sõjaministri abi kindral P. Lill'iga eesotsas.

Sport.

Kaitseväe suusatamise võistluste tagajärjed.

10 km suusatamine. Eri-klass.

1. N.-ltn. Veborn, Artur, 1. soom. rüg. — 40,41.
2. Kapral Tacchella, Oleg, ratsa rüg. — 42,58.
3. N.-ltn. Mõttus, Oskar, 1. jal. rüg. — 43,08.
4. V.a.o. Kingsepp, Hugo, 1. jal. rüg. — 44,18.
5. V.a.o. Rammus, Leonhard, Ratsa rüg. — 44,37.
6. N.-ltn. Lest, Johannes, 5. üks. pat. — 45,17.
7. Kapral Talpak, Arnold, Sidepat. — 46,00.
8. Kdt. Tomp, Andres, sõjakool — 47,30.
9. N.a.o. Kask, Aleksander, 1. jal. rüg. — 47,58.
10. Rms. Petrov, Felix, Sidepat. — 48,05.

10 km suusatamine, A-klass.

1. Major Jõgi, August, Sõjaministeerium — 43,57.
2. N.a.o. Treiberg, Voldemar, 1. jal. rüg. — 45,24.
3. N.-ltn. Iila, Oskar, 4. üks. pat. — 46,20.
4. N.-ltn. Talpak, Karl, Kup. üks. pat. — 48,15.
5. N.-ltn. Schmitte, Aleksander, Kalevi üks. pat. — 49,29.
6. N.-ltn. Parek, Karl, Kalevi üks. pat. — 49,34.
7. Kdt. Kiidemann, August, sõjakool — 49,40.
8. Kdt. Kell, Heinrich, Sõjakool — 49,43.
9. N.a.o. Siinor, Sergei, 10. üks. pat. — 49,50.
10. V.a.o. Sipp, Johannes, Kalevi üks. pat. — 50,00.

10 km suusatamine, B-klass.

1. Rms. Harpe, Arved, 2. srt. grupp — 47,51.
2. Asp. Raudson, Jaan, Sõjakool — 48,53.
3. Rms. Küttis, Nicolai, 1. div. srt. — 49,15.
4. Asp. Anderson, Hans, Sõjakool — 49,31.
5. Rms. Sikka, Ulrich, Ratsa rüg. — 49,48.
6. Asp. Ratasepp, Karl, Sõjakool — 49,31.
7. Rms. Ilmveier, Julius, 1. jal. rüg. — 50,55.
8. Rms. Noorhani, Ludvig, 5. üks. pat. — 51,19.
9. Rms. Feršel, Heinrich, 1. jal. rüg. — 51,31.
10. Rms. Krevald, Artur, 3. üks. pat. — 52,20.

25 km suusatamine. Eri-klass.

1. N.-ltn. Veborn, Artur, 1. soom. rüg. — 1.39.52;
- 2) n.-ltn. Mõttus, Oskar, 1. jal. rüg. — 1.45.37;
- 3) n.-ltn. Lest, Johannes, 5. üks. pat. — 1.45.40;
- 4) kapral Tacchella, Oleg, Ratsa rüg. — 1.49.52;
- 5) rms. Petrov, Felix, Sidepat. — 1.54.23.
- 6) kapral Harpe, Arved, 2. srt. grupp — 1.55.16;
- 7) V.a.o. Rammus, Leonhard, Ratsa rüg. — 1.56.15;
- 8) V.a.o. Rehema, Paul, 1. jal. rüg. — 1.59.05;
- 9) kapral Talpak, Arnold, Sidepat. — 1.59.10;
- 10) n.-ltn. Rukmann, Osvald, 10. üks. pat. — 2.00.08.

25 km suusatamine, A-klass.

- 1) Major Jõgi, August, Sõjaministeerium — 1.57.44;
- 2) veltv. Oronok, Karl, Distipl. komp. — 2.03.30;
- 3) n.-ltn. Iila, Oskar, 4. üks. pat. — 2.04.09;
- 4) kapral Kuusenthal, Heinrich, 1. jal. rüg. — 2.04.50;
- 5) kdt. Kiidemann, August, Sõ-

jakool — 2.05.17; 6) n.-ltn. Parek, Karl, Kalevi pat. — 2.06.07; 7) V.a.o. Pullaver, Paul, 10. üks. pat. — 2.06.17; 8) n.-ltn. Talpak, Karl, Kup. üks. pat. — 2.06.20; 9) n.-ltn. Schmitte, Aleksander, Kalevi üks. pat. — 2.08.24; 10) n.a.o. Siinor, Sergei, 10. üks. pat. — 2.08.50.

25 km suusatamine, B-klass.

- 1) Rms. Noorhani, Ludvig, 5. üks. pat. — 2.01.49;
- 2) asp. Anderson, Hans, Sõjakool — 2.06.05;
- 3) asp. Raudson, Jaan, Sõjakool — 2.07.07;
- 4) Rms. Ilmveier, Julius, 1. jal. rüg. — 2.08.14;
- 5) asp. Ratasepp, Karl, Sõjakool — 2.10.07;
- 6) rms. Sikka, Ulrich, ratsa rüg. — 2.13.35;
- 7) rms. Hang, Heinrich, 1. soom. rüg. — 2.13.53;
- 8) rms. Hakmann, Rudolf, 7. jal. rüg. — 2.15.00;
- 9) rms. Krevald, Artur, 3. üks. pat. — 2.15.14;
- 10) rms. Neumann, Johannes, ratsa rüg. — 2.15.30.

Patrullsuusatamine.

1. 1. jalaväe rügemendi 1. pat. meeskond, koosseisus: ltn. Puusepp; v.a.o. Kingsepp; rms. Feršel ja rms. Ilmveier — 1.00.52.

2. Kalevi üks. jal. pataljoni meeskond: n.-ltn. Schmitte; v.a.o. Sipp; noor Tiis ja noor Neumannkraft — 1.02.20.

3. Sõjakooli II meeskond: n.-ltn. Pliisnik; kdt. Lossmann; asp. Ratasepp ja asp. Peterson — 1.03.55.

4. Sõjakooli I meeskond — 1.04.09.

5. 1. soom. rügemendi meeskond — 1.04.16.

6. Ratsa rügemendi II meeskond — 1.05.11.

Kaitseliidu suusatamise võistluste tagajärjed.

1 km suusatamine noortele.

- 1) F. Niilov, Narva — 4.05;
- 2) J. Götz, Viru — 4.16;
- 3) E. Stiin, Sakala — 4.21;
- 4) H. Roos, Tallinna — 4.22;
- 5) M. Niilov, Narva — 4.27;
- 6) Taevere, Lääne — 4.39.

3 km suusatamine noortele.

- 1) F. Nilov, Narva — 12.22;
- 2) E. Stiin, Sakala — 12.56;
- 3) A. Korbi, Viru — 13.07;
- 4) T. Taevere, Lääne — 13.12;
- 5) L. Niilov, Narva — 13.37;
- 6) R. Reio, Viru — 13.37.

3 km suusatamine vanadele.

- 1) M. Olavi, Narva — 14.54;
- 2) E. Steinberg, Tallinna — 15.07;
- 3) A. Sork, Harju — 15.44;
- 4) R. Pajos, Viru;
- 5) K. Huuk, Tallinna;
- 6) E. Pajos, Viru.

5 km suusatamine, B-klassile.

- 1) O. Siirak, Viru — 21.56;
- 2) H. Kirsch, Sakala — 23.21;
- 3) F. Dunkel, Harju — 23.25;
- 4) E. Otter, Narva — 23.44;
- 5) A. Asi, Viru — 23.50;
- 6) R. Sams, Harju — 23.56.

5 km suusatamine vanadele.

1) M. Olavi, Narva — 25.14; 2) E. Steinberg, Tallinna — 26.11; 3) A. Sork, Harju — 26.28; 4) E. Reimann, Tartu — 28.45; 5) R. Pajos, Viru 28.56; 6) K. Huuk, Tallinna — 29.46.

10 km suusatamine A-klassile.

1) Th. Andresson, Viru malev. — 43.15; 2) R. Niilov, Narva — 44.01; 3) J. Koovit, Sakala 47.16; 4) H. Lille, Viru — 48.19; 5) A. Verder, Viru — 48.54; E. Papa, Harju — 49.11.

25 km suusatamine.

1) R. Niilov, Narva — 1.48.00; 2) Th. Andresson, Viru — 1.50.18; 3) M. Proost, Tartu — 1.53.15; 4) J. Koovit, Sakala — 2.00.22; 5) Fr. Niilov, Narva — 2.02.11; 6) L. Reijo, Narva — 2.02.00.

10 km patrullsuusatamine.

Patrulli koosseis 3 meest. Esimeseks tuli Viru Maleva patrull, koosseisus A. Verder, G. Kaber, O. Räästas, ajaga 51 m. 56 sek., tegelik aeg 61 m. 56 sek. ja 10 tabamust (iga tabamus vähendas aega tingimuste kohaselt 1 minuti võrra). Teiseks tuli Narva Maleva patrull, koosseisus O. Otter, F. Niilov, R. Niilov, ajaga 56 min. 23 sek. ja 4 tabamust; tegelik aeg 60 min. 23 sek. Kolmas oli Sakala Maleva patrull (J. Koovit, J. Matt, H. Kirsch), ajaga 64 min. 51 sek. ja 5 tabamust — seega tegelik aeg 69 min. 51 sek. Neljandaks tuli Tartu Maleva patrull, ajaga 67 min. 40 sek. ja 9 tabamust (tegel. aeg 76 min. 40 sek.). Tallinna malev suutis tulla ainult viiendaks — ajaga 71 min. 5 sek. ja 4 tabamust (tegelik aeg 75 min. 5 sek.). Kuuendaks tuli Petseri Malev — arvad vastavalt 79 min. 4 sek., 5 tabamust; tegelik aeg 84 min. 4 sek.

Piirivalve suusatamise võistluste tagajärjed.**5 km suusatamine.**

1) Veltv. Eiber, Narva — 19.53 (uus piirivalve rekord); 2) n.a.o. Bratkin, Narva — 20.31; 3) n.a.o. Tiikman, Narva — 21.29; 4) veltv. Blumberg, Petseri — 22.25; 5) n.a.o. Eksta, Tallinn — 22.29; 6) kapral Haar Narva — 23.34.

25 km suusatamine.

1) Veltv. Eiber, Narva — 1.57.58; 2) n.a.o. Eksta, Tallinn — 2.10.40; 3) n.a.o. Krassmann, Narva — 2.18.02; 4) n.a.o. Traksin, Narva — 2.18.16.

Politsei suusatamise võistluste tagajärjed.**5 km suusatamine.**

1) Pol.-kooli kasv. A. Kask — 21.56 (uus pol.-rek.); 2) konst. A. Teearu, Tall.-Harju pref. 22.29; 3) van.-kordn. J. Villo, Tall.-Harju pref.; 4) konst. Laupman, Tall.-Harju pref.; 5) konst. K. Laurson; 6) pol.-kooli kasv. Tiku.

25 km suusatamine.

1) konst. Teearu, Tallinn — 2.14.00; 2) konst. Laupmann; 3) kordn. Luik; 4) v. kordn. Villo; 5) pol.-k. kasv. Kask. L—ks.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

10.651. Гальпус, Б. А. Физическая культура для всех. Москва/Ленинград, 1926.

10.652. Дюперрон, Г. А. 80 уроков гимнастики. Ленинград, 1927.

10.653. Любимов, А. Легкая атлетика. Москва/Ленинград, 1927.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Eesti Muusika kuukiri, Nr. 2 — 1929. Ilmub Muusikalise Hariduse ja Kultuuri Edendamise Seltsi väljaandel Tartus. 1. aastakäik. Tegev ja vastutav toimetaja mag. Herm. Paris. Peatoimetaja Miina Hermann. Üksiknumbri hind 50 senti.

Veä õiendus.

„Sõduris“ nr. 6/7/8 s.a. kirjutises „Vabadussõja esimesi lahinguid Narva all novembri lõpupäevil 1918. a.“ leheküljel 137 on tekkinud järgmine viga:

rida 28 alt — on kirjutatud „100 jaapani püssi“ jne. — peab olema: „200 jaapani püssi“ jne.

SISUSTIK: Läti sõjainistri ja sõjaväe juhtivate jõudude külaskäik Eestisse. — K. R. Pusta. Admiral Sir E. R. Fremantle † — Kindral A. Larka 50-aastane. — K. 4. Valmieras pulks 10-aastane. — Latviijas Kareivis „Läti Sõdur“. — Hakkapeliitta nr. 8. — „Polska Zbrojna“. Poola kaadri-allohviteride teenistuse käigust. Übernimetamised riigiametnikeks. — S. Urbanovitsch. Gaas tulevikusõjas. (Järgneb.) — Üleriiklikkude suusatamise võistluste tulemused. — H. Vanaveski. Uuemaid tankivastaseid relvu. — J. L. Tänavvõitlustest. — M. K. Moondamisest, õhufotost ja õhufotode dešifreerimisest. — J. M. Hobune ja mootor. — Joh. Uritam. Sõjaväe õiguskorra arengu põhijooni. — Vastused küsimustele. — Sõjaväelisi teateid. — Sõjakirjandust. — Kaitseväe elu. — Sport. — Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus. — Toimetusele saadetud kirjandus. — Veä õiendus.

Ärge unustage!

Kõige soodsamini tellite endale
era- ja vormiriided

rätsep RIIS'i juurest.

PELGULINNAS, Olga t. 5, tel. 13-93.
Omnibuseühend. Veneturult ja Raekojapl.

Vastutav toimetaja kol.-leitn. A. KASEKAMP.

Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Uus tän. 10.

Toimetus ja talitus Uus t. 10. — Kõnetr.: Sõjaväe 163. A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk t. 42.

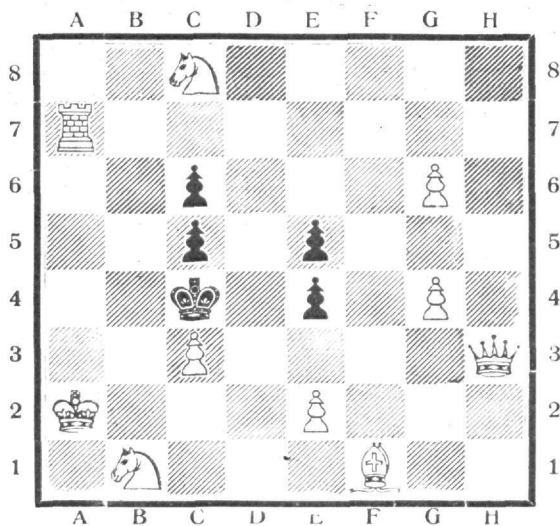

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 73.

Kokku seadnud M. Grünfeld (Riias).

Mustad

Valged.

Valged: Ka2, Lh3, Va7, Oi1, Rb1 ja c8, Ec3, e2, g4 ja g6.

Mustad: Kc4, Ec5, e6, e4 ja e5.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lahendusi palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

A. Danieli ülesande nr. 71 lahendus.

1. Lc6 — d7, Le7 : d7,
2. Rf6 : d7 annab matt.
1. (Lc6 — d7), ükskõik,
2. L annab matt.

Õiged lahendused saatsid n.-ltu. Edgar Kostabi, prof. Th. Lemba ja V. Mikenas (Tallinnast), n.-ltu. E. Tiislar (Võrust), v. allohv. Aleksander Pakkas (Viljandist).

Kolonel A. Sarv

Maastiku organiseerimine

I osa.

Kindlustatud positsiooni elemendid.

II osa.

Positsioonide organiseerimise üldpõhimõtted ja talitusviisid.

Hind kokku 5 krooni.

Raamat on müügil „Sõduri“ talituses, Uus tän. nr. 10, Tallinn.

TALLINNA KREDIIT PANK

Asutatud 1907. aastal

Põhikapital Kr. 1.290.000

Tagavarakapitalid . . . „ 612.000

Peapank:

Tallinnas, Suur Karja tän. 20

Telegr. aadr.: **Kreditbank**

Panga telefoni keskjaama väljakutse:

Krediitpank

Osakonnad:

Abjas

Jõhvis

Tartus

Antslas

Karvas

Püri

Kaapsalus

Kõmmel

Viljandis

Kiiu-Keinas

Tapal

Võrus

**Toimetab kõiksugu
pangaoperatsioone**